

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Bakalářská práce

Daniela Vimerová

Postavy v románu Doña Bárbara Rómulo Gallegose

The persons in the Rómulo Gallego's novel Doña Bárbara

Praha 2010

Vedoucí práce: doc. PhDr. Hedvika Vydrová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce, doc. PhDr. Hedvice Vydrové, za vedení mé práce, podklady a cenné rady.

Prohlášení

P r o h l a š u j i,

že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Anotace

Tato práce se zabývá rozborem díla Rómulo Gallegose *Doña Bárbara*. Zahrnuje důležité informace o životě autora a podmínkách vzniku tohoto románu. Je zaměřena především na proměnu klíčových postav díla a shrnuje také stručně problematiku fenoménu civilizace a barbarství. Popsána je také symbolika ve jménech postav a v některých přírodních jevech, které se v díle vyskytují.

Annotation

This thesis deals with the analysis of Rómulo Gallegos's novel *Doña Bárbara*. It contains important information about the life of the writer and the conditions of the creation of this literary work. It is focused especially on the metamorphosis of the head characters and it also recapitulates the issue of the antithesis civilization-barbarism. The symbology of the names of the characters and possible explanations of some of the phenomena (which can be found in the novel) are also described.

Klíčová slova

Rómulo Gallegos, Doña Bárbara, Santos Luzardo, Marisela, llano, Mister Danger, Altamira, El Miedo.

Keywords

Rómulo Gallegos, Doña Bárbara, Santos Luzardo, Marisela, llano, Mister Danger, Altamira, El Miedo.

Obsah

Úvod.....	7
1 Život Rómula Gallegose a vznik románu Doña Bárbara	8
1.1 Život autora a okolnosti vzniku románu Doña Bárbara.....	9
2 Děj	14
3 Hlavní téma románu	18
4 Postavy	20
4.1 Doña Bárbara	20
4.2 Santos Luzardo	27
4.3 Marisela	35
5 Symbolika jmen postav a přírodních živlů	42
5.1 Konflikt civilizace a barbarství z různých úhlů pohledu.	47
5.2 Prolínání hodnot civilizace a barbarství.....	54
5.3 Symbolika přírodních živlů.....	57
Závěr.....	64
Résumé.....	67
Abstract.....	71
Resumen.....	72
Seznam literatury.....	74

Úvod

Jako téma mé bakalářské práce jsem si zvolila Postavy v románu *Doña Bárbara* Rómula Gallegose. Podle mého názoru toto dílo nabízí mnoho inspirace a motivů, které se v něm dají nalézt a popsat. Jak název mé bakalářské práce napovídá, pojala jsem román *Doña Bárbara* z hlediska postav a jejich vzájemných proměn, které můžeme v průběhu celého vyprávění sledovat. Dvě hlavní postavy – Santos Luzardo a doña Bárbara představují zároveň i protiklad civilizace a barbarství; proto jsem zaměřila svou pozornost i na tyto dvě zdánlivě protikladné hodnoty a jejich prolínání.

Velmi důležité je podle mého názoru v tomto případě také zmínit alespoň základní informace ze života Rómula Gallegose, neboť jeho osobní názory (na soudobou venezuelskou společnost) se v románu odrážejí.

Neméně zajímavý je i vznik románu *Doña Bárbara*. Dále jsem stručně popsala děj a hlavní téma; to je podle mého mínění nezbytné k ucelenosti mé práce a také slouží jako podklad pro následující kapitoly.

Další pasáž je věnovaná třem klíčovým postavám díla (jedná se o již zmíněné Santose Luzarda a doňu Bárbaru, ale i o Bárbařinu dceru Mariselu) a jejich osobnostním proměnám.

Poté jsem se pokusila postihnout symboliku jmen postav a přírodních živlů, jež má v díle také své důležité místo. Nejprve jsem se zaměřila na symboliku obsaženou ve jménech dvou protikladných postav – Santose Luzarda a doni Barbary, což mě dovedlo k již zmíněnému prolínání hodnot civilizace a barbarství. Abych lépe zasadila tento zdánlivý protiklad do celkového kontextu, stručně jsem zmapovala jeho vývoj v hispanoamerickém prostředí v průběhu času.

Jako poslední část mé bakalářské práce jsem zvolila symboliku přírodních živlů, která má v románu také nespornou důležitost.

1 Život Rómula Gallegose a vznik románu Doña Bárbara

Tuto kapitolu bych ráda věnovala životu Rómula Gallegose a také okolnostem, za jakých vznikl jeho stěžejní román *Doña Bárbara*. Podle mého mínění je v tomto případě nebytné uvést alespoň základní informace o životě autora, protože se v díle zřetelně odráží jeho osobní názory na venezuelskou společnost té doby.

Rómulo Gallegos totiž nebyl jenom úspěšným spisovatelem; téměř po celý svůj život se aktivně zajímal o veřejné dění a působil na venezuelské politické scéně. Skrze příběh a jeho protagonisty manifestuje svůj politický program; díky svým postavám, které slouží jako symboly, poukazuje na problémy, které podle něho danou krajinu sužují, a optimistickým koncem doufá, že budou jednoho dne odstraněny, že stejně jako v knize despotická doña Bárbara ustoupí do pozadí a na její místo pronikne pokrok a modernizace venezuelského venkova.

Pro zajímavost bych se ráda alespoň v krátkosti zastavila také u vzniku samotného díla *Doña Bárbara*, který je velmi důležitý, jelikož velká většina postav, které se v románu objevují, skutečně žila, a autor měl to štěstí, že se s nimi přímo ve venezuelském llanu náhodně setkal.

Okrajově zmíním také další díla, které tento významný autor během svého života napsal. Nutno říci, že *Doña Bárbara* je bezpochyby jeho stěžejním dílem, což dokládá i několik filmových zpracování a četné překlady tohoto románu do mnoha jazyků. Ovšem nerada bych opomenula alespoň názvy některých dalších počinů tohoto spisovatele, neboť téměř všechny spojuje zařazení do literárního proudu nazvaného regionální román a zároveň v sobě nesou snahu o nastínění určitých společenských problémů.

1.1 Život autora a okolnosti vzniku románu Doña Bárbara

Venezuelský spisovatel Rómulo Gallegos prožil poměrně pohnutý život. Narodil se 2. srpna roku 1884 v Caracasu, kde také o čtyřiaosmdesát let později, tedy v roce 1969, zemřel. Ve svém rodném městě studoval na univerzitě a od roku 1912 začal působit jako profesor na středních školách.¹

Současně s tímto povoláním se Gallegos začínal prosazovat i na poli literárním. S několika přáteli založil časopis *La alborada*. První výtisk této revue spatřil světlo světa roku 1909. Gallegosovi tento časopis skýtal možnost vyjadřovat své názory a možná řešení problémů, které tehdy Venezuelu ovládaly, přičemž stěžejním bodem Gallegosovy kritiky se stal nedostatečný vzdělávací systém.

Druhý časopis, do něhož Gallegos přispíval, nesl název *El cojo ilustrado*. Tento titul mu už ale nesloužil pouze jako příležitost pro vyjadřování názorů na společnost, ale byl odrazovým můstkem v Gallegosově literární kariéře, neboť právě zde publikoval své první povídky.

Dále už Gallegos začal pracovat na svých prvních románech, mezi něž se řadí např. dílo *El Último Solar* (později přejmenované na *Reinaldo Solar*) nebo *La Trepadora*.²

Pro zajímavost, a také jako další důkaz toho, že Rómulo Gallegos byl muž velmi všestranný, bych zde zmínila jeho zájem o kinematografii, což dokládá i fakt, že se později sám

¹ OVIEDO, José Miguel . *Historia de la literatura hispanoamericana : Postmodernismo, Vanguardia, Regionalismo*. Madrid : Alianza Editorial, 2001, s. 243.

² SAMBRANO URDANETA, Oscar . *Ediciones La Casa de Bello : Coleccion Juvenil 2 : Romulo Gallegos*. Caracas : Ediciones La Casa de Bello, 1985, s. 14

významnou měrou podílel kupř. na vzniku filmu na motivy jedné ze svých knih - *Canaima*.³

V tomto momentě bych na chvíli přerušila chronologický životopis a zastavila se u dubna roku 1927, kdy strávil tehdy třiačtyřicetiletý Gallegos

(...) osm dní na největším dobytkařském ranči La Candelaria (česky Hromnice) nedaleko městečka San Fernando de Apure. La Candelaria patřila spolu s několika sousedními ranči tehdejšímu venezuelskému diktátorovi J.V.Gómezovi (v čele venezuelského státu stál v letech 1908 - 1935).⁴

Tento politik byl později, když *Doña Bárbara* definitivně vyšla (první vydání knihy sám Gallegos přerušil, aby mohl některé pasáže ještě přepracovat, a dílo bylo potom vydáno roku 1929) polichocen tím, že si Gallegos jako dějiště románu vybral právě jeho ranč, a jmenoval spisovatele senátorem za stát Apure. Gallegos ovšem tento post odmítl, neboť se jeho názory na chod státu neshodovaly s diktátorovými.

Na statku měl Gallegos možnost setkat se s llanery, vyslechnout si jejich příběhy a zkazky, a navíc sledovat jejich každodenní život, který znamenal především práci na ranči. Byl svědkem lidových slavností, tradičního rodea, značkování koní a dalších činností, které byly s tímto stylem života nerozlučně spjaty.

Původně spisovatel do venezuelské savany zavítal, protože potřeboval inspiraci a nezbytné informace ke knize, kterou měl právě rozepsanou (jednalo se o dílo *La Casa de los Cedeño*⁵); namísto toho mu ale posloužily jako základ k dílu zcela novému. Dokazuje to i fakt, že většina postav, které se v díle objevují, skutečně toho času na ranči žila. Autor se s nimi

³ OVIEDO, José Miguel . *Historia de la literatura hispanoamericana*, s. 243

⁴ Kejzlarová, Inge (1971): Doslov in: GALLEGOS, Rómulo. *Doña Bárbara*. Praha : Odeon, 1971, s. 288

⁵ SAMBRANO URDANETA, Oscar . *Ediciones La Casa de Bello : Coleccion Juvenil 2 : Romulo Gallegos*, s. 16

mohl osobně setkat, anebo o nich alespoň slyšel více méně pravdivé vyprávění od místních obyvatel.

Doložený původ má už sama hlavní postava, jejíž jméno román nese - doña Bárbara. Tato osoba měla za přebraz jistou Francisku Vázquezovou, která se podle všeho vyznačovala vlastnostmi velmi podobnými románové Doně Bárbaře. Gallegos ji popisoval jako mužatku, která bez problému zvládala veškeré práce na ranči; jako ženu pověřčivou, jdoucí si za svým bez jakýchkoli skrupulí, „krásnou jako llano“⁶.

Další postavou s pravdivým základem, která má v románu svoji nespornou důležitost, byl jistý doktor práv, o kterém Gallegosovi vyprávěli rančeři. Tento muž údajně přijel do llana, aby zde vybudoval rozlehlý statek, místo toho ale propadl alkoholu. V něm spisovatel zobrazil zhoubný vliv savany na ty, kteří se jí nechají bez vůle ovlivnit. Příběh tohoto člověka, jenž v románu vystupuje pod jménem Lorenzo Barquero, symbolizuje lidskou trosku, která se z lidí může, ale nemusí, působením obrovské krajiny stát.

Také ostatní postavy (vyjma dvou klíčových - Santose Luzarda a dívky Marisely, kteří jsou produktem umělcovy fantazie) měly své žijící předobrazy. Jedná se především o jednotlivé llanery, honáky na zmíněném statku, jejichž charaktery pomohly Gallegosovi složit mozaiku obyvatel savany; lidí kteří jsou přírodou utvářeni, ale zároveň sami odrážejí její vlastnosti. Dělníci na statku jsou v románu vyliceni jako lidé plní protikladů, upřímní i falešní, oddaní, ale zároveň svéhlaví, přímočaří i tajemní; podobně se v díle autor vyjadřuje o krajině samotné.

Za pozornost stojí i lidé z nedalekého města. Např. policejní náčelník Pernalete „měl svůj živý vzor

⁶ „(...)hermosa "como la llanura" (...)“, MELO, Fabian Enrique . *Rómulo Gallegos: Doña Bárbara : Con introducción y antecedentes, aspectos generales, sinopsis, comentario y análisis guiado, autoevaluación y sugerencias bibliográficas*. Mexico : Fernandez, 1986, s. 16

v jakémsi Diegu Pernaletovi. Jeho jméno se stalo v kraji synonymem bezohledného, hloupého a despotického vládního úředníka.⁷ Typ člověka, jako byl jeho pomocník Mujiquita, naivní a bojácný úředníček, byl také toho času v kraji velice častým úkazem.

Přestože všichni tito lidé, které na ranči a v jeho okolí Rómulo Gallegos poznal, mu přinesli klíčové poznatky k napsání *Doña Bárbara*, skutečným hlavním hrdinou románu (který má samozřejmě také svůj pravdivý základ) je ale někdo úplně jiný - krajina sama. Tu měl autor příležitost prozkoumat neméně intenzivně, což následně dokázal čtenářům četným lyrickým líčením přírodní krásy a nesmírnosti, ale i atmosféry, kterou kraj vysílá, a jakou působí na lidskou duši. Gallegosovy celkové dojmy ze savany byly tyto:

„El llano es todo eso: inmensidad, bravura y melancolía“⁸.

Díky této nenadálé inspiraci by se mohlo zdát, že román *Doña Bárbara* (který Gallegos původně nazval *La Coronela*) byl dílem náhody, nicméně, jak už bylo řečeno dříve, mu jeho pobyt na venkově spíše poskytl ty správně podklady ke kritice soudobé společnosti. Pro své demokratické názory, které se neslučovaly s politikou diktátora Juana Vicenta Gómeze, musel také Gallegos v roce 1931 opustit svou vlast a odejít do exilu do New Yorku a následně do Španělska, kde zůstal až do diktátorovy smrti v roce 1935. Poté se Gallegos vrátil do Venezuely, kde mohl pokračovat v kariéře úspěšného spisovatele (v té době mu vyšel román *Pobre negro*), a navíc se stále důrazněji prosazoval i ve veřejném životě, a to působením v politické straně *Acción democrática*. V roce 1936 byl jmenován Ministrem školství novým prezidentem Lópezem Contrerasem, „jehož vláda byla

⁷ Kejzlarová, Inge (1971): Doslov in: GALLEGOS, Rómulo. *Doña Bárbara*. Praha : Odeon, 1971, s. 288

⁸ MELO, Fabian Enrique . *Rómulo Gallegos: Doña Bárbara*, s. 16

charakterizovaná demokratizací veřejného života“⁹. Bohužel se ale Gallegosovi nepodařilo prosadit plánovanou reformu školství. Roku 1948 pak spisovatel úspěšně kandidoval na prezidenta, ale devět měsíců po svém zvolení byl svržen vojenským pučem, a příčinou těchto pohnutých událostí opět odešel do exilu, tentokrát do Mexika. Tam napsal např. dílo *La brizna del paja en el viento*, které bylo vydáno v roce 1952.

Roku 1958 se Rómulo Galleos vrátil do své rodné země, ale už se neúčastnil veřejného života ani nepokračoval v kariéře spisovatele. Je ale jisté, že svým přínosem v oblasti literatury a snahou zlepšit společenské poměry se ve své zemi řadí k význačným osobnostem dvacátého století.

⁹ OPATRŇY, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha : Libri, 1998, s. 675.

2 Děj

Román *Doña Bárbara* je rozdělena do tří částí, z nichž první a druhá mají každá třináct kapitol, třetí část potom autor rozčlenil do patnácti kapitol. Kapitoly jsou poměrně krátké a posouvají děj dopředu, zároveň ale čtenáři vysvětlují životní příběhy některých postav, vykreslují jejich charaktery.

V díle najdeme také poměrně velké množství dialogů, z nichž dostává čtenář možnost dovědět se více o povaze postav, a které nemalou měrou přispívají k celkové dynamice vyprávění.

Román *Doña Bárbara* předkládá příběh mladého muže, Santose Luzarda, který se z města vrací na venkov, na svůj rodný statek nazvaný Altamira. Záhy se dozvídá, že celé okolí nyní ovládá bezcharakterní žena, doña Bárbara, která pro rozšíření svých latifundií a získání dobytka neváhá vraždit, podvádět a udržovat pověřčivé venkovany ve strachu díky pověstem o svých domnělých čarodějnických schopnostech. Není to ale postava černobílá. Doña Bárbara má za sebou velmi trpkou minulost, díky níž je potom poněkud jednodušší pochopit její kruté chování.

Do této atmosféry neustálého strachu tedy přijíždí Luzardo a velmi brzy se rozhodne pro velice riskantní a odvážnou věc. Je odhodlán změnit stávající situaci a vnést na zastaralý venkov, který se řídí pouze řádem kruté, ale majestátní přírody a bezohledných latifundistů, kteří si se zbytkem obyvatel dělají, co se jim zamane, pravidla a civilizovaný způsob života respektující zákony.

Doña Bárbara má dceru Mariselu, k níž ale vždy cítila pouze nenávisť, protože dcera pro ni představovala ponížení ze strany mužů, jejich vítězství nad ní. Marisela nyní žije se svým otcem, bývalým milencem Doni Barbary,

Lorenzem Barquerem, z něhož díky alkoholu zbyla jenom lidská troska. Bohužel se nedovedl vyrovnat se životem ve llanu a podlehl zhoubnému vlivu jak pusté krajiny tak samotné doni Bárbarý. Santos Luzardo se Marisely a jejího otce ujme a snaží se jim zajistit lepší život na Altamiře. Statek, kde původně tito dva bydleli, totiž před nějakým časem podvodem získal jistý Američan, který si příznačně nechává říkat přezdívkou Mister Danger (tzn. „Pan Nebezpečí“).

Pomalu ale jistě začíná proces přeměny Marisely z divoké a nespoutané dívky v mladou, civilizovanou ženu. Luzardo začne Mariselu učit a vychovávat, čímž pomalu napovrch vyplují dobré vlastnosti její povahy. Marisela se celkem přirozeně zamiluje do Santose Luzarda, stejně tak ale její matka.

Doña Bárbara se - pod vlivem lásky k Luzardovi a vědoma si jeho nezájmu o ni jako o ženu a v neposlední řadě také ze žárlivosti na vlastní dceru - rozhodne k zoufalému kroku, k němuž jí přivede náhoda. Jeden z Luzardových věrných peónů je záhadně zavražděn při převozu velkého množství peří, které bylo určeno na prodej, a za utržené peníze se mělo postavit oplocení, jež by s konečnou platností určilo hranice jednotlivých pozemků v kraji. Strůjcem vraždy byl vypočítavý mileneček doni Bárbarý Balbino Paiba. Doña Bárbara pošle Luzardovi vzkaz s pozváním na záhadnou noční schůzku s osobou, jež mu řekne k tragické smrti peóna více. Luzardo svolí. Doña Bárbara však nachystá lest a na určené místo pošle svého pomocníka, kterému se říká Čaroděj (El Brujeador). Tento muž je jakýmsi jejím duchovním rádcem, zároveň pro ni vykonává špinavou práci a nyní má za úkol Luzarda přivést - živého či mrtvého. Zajímavé je, že ani sama doña Bárbara neví přesně, co od celé akce očekávat, jedná zcela pudově.

Vše ale dopadne poněkud jinak, protože Luzardo spolu s jedním ze svých peónů, jenž se mu rozhodne nezištně pomoci, Čaroděje zabijí a pošlou na koni doně Bárbaře, čímž jí

dává Luzardo jasně najevo, že se změnil a je odhodlán bojovat jejími prostředky. Pomalu ale jistě se llano zmocňuje jeho duše a přeměňuje ho na jiného člověka, který nemá daleko k onomu barbarství, které se Luzardo dříve snažil potírat. Nejen jemu ale dochází, že to není správná cesta, a že zlo plodí opět jen zlo. A je to především Mariselina láska, která Santose znovu vrátí na správnou cestu.

Mezitím se i doña Bárbara stává jiným člověkem. Dokonce se rozhodne Luzardovi pomoci a svede Čarodějovu vraždu na svého milence, kterého dá posléze svými lidmi zabít a uskuteční prodej volavčího peří určeného na stavbu plotů. Zisk z tohoto podniku pak pošle Luzardovi. Sama ví, že se změnila, ale zároveň jí dochází, že by ji Luzardo mohl milovat jen za předpokladu, že by ona neměla minulost. Pomalu pomýšlí na odchod, chápe, že se blíží konec její éry.

Náhle, skoro na samém konci příběhu, se ale Doña Bárbara dozvídá o lásce své dcery a Luzarda a v záchvatu vzteku se rozjede na Altamiru. Tam zjišťuje, že pověsti nelhaly a nachází Luzarda společně s Mariselou; Doña Bárbara tedy v afektu vytáhne zbraň a má v úmyslu dceru zastřelit. Pak se ale zarazí a revolver sklopí. Rozhodne se dopřát Marisele a Luzardovi lepší život, než jaký měla ona sama. „Je tvůj, ať tě udělá šťastnou.“¹⁰

Následně Doña Bárbara mizí. Její odchod je, stejně jako mnoho věcí kolem ní, např. zvěsti o jejích magických schopnostech a vlastně i celý původ doni Bárbary opředen tajemstvím. Nakonec se její zmizení stane pověstí, která vypráví o ženě s tragickým výrazem ve tváři, která byla viděna

¹⁰ GALLEGOS, Rómulo. *Doña Bárbara*. Praha : Odeon, 1971, str. 283 - citace z tohoto díla budou dále uváděny přímo v textu v závorce za příslušnou citací a označeny zkratkou „DB“ a příslušnou stranou.

„Es tuyo. Que te haga feliz.“ (GALLEGOS, Rómulo. *Doña Bárbara*. Caracas : Biblioteca Ayacucho, 1977, s. 240 - citace z tohoto díla budou dále uváděny v poznámce pod čarou a označeny zkratkou „DB spa“ a příslušnou stranou).

na člunu odplouvajícím po žlutých vodách řeky Arauky. Celá situace se odehraje tak, jak to jednou doně Bárbaře napověděla její intuice: „Vše se vrací, odkud vyšlo“¹¹ (DB, s. 280).

Odchod doni Bárbary uvolní místo pro civilizační snahy Santose Luzarda, tedy pro vytvoření nových podmínek pro život.

¹¹ "Las cosas vuelven al lugar de donde salieron." (DB spa, s. 237)

3 Hlavní téma románu

Jak už částečně vyplynulo z kapitoly věnované ději románu, a jak bude ještě důkladněji rozvedeno v následujících kapitolách mé bakalářské práce, stěžejním tématem románu *Doña Bárbara* je konflikt mezi civilizací a barbarstvím. Civilizace ztělesňuje v Gallegosově podání dobro a pokrok, za nějž autor bojoval, barbarství naopak slouží jako reprezentant starého systému kasiků, kteří využívali chudé obyvatele venezuelského venkova.

Tímto střetem dvou protichůdných hodnot a jejich vyzněním se dostáváme k dalšímu velkému tématu - ke kritice poměrů ve společnosti toho času, jak je Rómulo Gallegos viděl. Jak jsem již uvedla v kapitole věnované životu a dílu tohoto autora, Gallegos byl také politikem, a ve svém díle mohl tak snáze a čtivou formou vyslovit své obavy a názory.

Dalším důležitým bodem, který je nutno zmínit, je síla přírody, která působí na člověka, jenž v ní žije; determinuje jeho osud. Autor se ale nezaměřuje jen na tento vliv drsné krajiny na povahy svých obyvatel. Jeho další snahou je přiblížit čtenáři llano jako takové, vypsát jeho krásy a dojmy, jež člověk pobytem v něm načerpá. Proto se v románu vyskytuje mnoho místních názvů, dále nepřeborné množství různých druhů fauny a flóry daného regionu atd.

Vylíčen je velmi autenticky i život a zvyky honáků na statku. Čtenář se tak dozvídá nejenom o každodenní práci, která jim sloužila jako obživa; v románu se objevují i kapitoly věnované lidové zábavě, díky níž se nabízí možnost seznámit se např. s tradičními písněmi či tanci.

Ve výčtu nosných témat vyprávění bych neměla opomenout proměny hlavních postav, mezi něž patří doña Bárbara, její protihráč Santos Luzardo a dívka, která vstoupí

mezi ně - Marisela. Gallegos sleduje jejich vzájemné vztahy. Vývoj, kterým postavy procházejí je ale také dílem přírody, např. doña Bárbara je s krajinou v podstatě ztotožněna, a také povahové vlastnosti llanerů a jejich způsob života se řídí přírodními zákony.

Posledním tématem, které bych chtěla zmínit, je milostný prvek, který dle mého názoru dodává dílu na dramatičnosti; zároveň je ale logickým vyústěním událostí, které se v románu udály. O lásce můžeme hovořit jak v případě doni Barbary tak její dcery Marisely, neboť obě dvě ženy se zamilují do stejného muže, tedy do Santose Luzarda, což vede k několika vyhroceným situacím.

4 Postavy

Postavy v díle *Doña Bárbara* hrají klíčovou roli. Každá z nich má v románu své dané místo a navíc tři nejdůležitější - doña Bárbara, Santos Luzardo a Bárbařina dcera Marisela, projdou zásadní osobnostní proměnou. Ta je důsledkem vzájemného působení postav v průběhu vyprávění.

Jejich povahovým vlastnostem a zmíněnému vývoji se budu věnovat v následující pasáži.

4.1 Doña Bárbara

První postavou, jejíž charakter bych ráda přiblížila, je doña Bárbara. Již samotný výběr tohoto jména není náhodný, ale nese v sobě celou osobnost postavy. (O této symbolice bude ale řeč v kapitole 5.) Nyní bych se chtěla zaměřit spíše na povahové rysy této hrdinky a na velký vývoj, jímž během vyprávění projde.

Ačkoli je Doña Bárbara v románu velmi důsledně vykreslována jako despotická a tvrdá žena, jejímiž atributy byla „chlípnost a pověřčivost, lakota a krutost“¹² (DB, s. 36), nebyla od počátku špatným a bezohledným člověkem. Její původ je nejasný (zmiňují se pouze indiánské rysy hrdinky), a vypravěč navozuje atmosféru jakési tajuplné pověsti, kterou pak v dospělosti doña Bárbara obratně využívala ve svůj prospěch a jež patřila mezi důležité prvky dotvářející její osobnost.

Dále se v románu zmiňuje Bárbařino dětství strávené na indiánské lodi brázdící vody orinockého pralesa, kde také mladá Bárbara potkala svou jedinou lásku Asdrúbala. Ten byl ale na příkaz kapitána lodi, který si všiml Bárbařiny lásky k chlapci, zavražděn. Od této zlomové události, která jí znemožnila útěk od života na lodi, bylo s Bárbarou velmi

¹² „lujuria y superstición, codicia y crueldad“ (DB spa, s. 29)

bezohledně zacházeno, nevyjímaje znásilňování a další krutosti, které zanechaly v její duši hlubokou stopu. Za těchto okolností se tedy zrodila její pověstná nenávisť vůči mužům a pod vlivem zmíněných událostí se také začala prosazovat hrdinčina „barbarská“ povaha, pro níž byla charakteristická chamtivost, obrovská touha po moci, již zmiňovaná lakota, ale především snaha muže ničit, ovládat je, což si můžeme vykládat - vzhledem k předchozím traumatickým zážitkům - jako určitou formu osobní pomsty. Proto se o Bárbaře také mluvilo jako o „požíračce mužů“ (devoradora de hombres).

Kolem doni Bárbarý se vytvořila neproniknutelná síť tajemných pověstí a víra v její čarodějnické schopnosti udržovala ve strachu místní obyvatele. Některé ze zkazek, jimiž byla tato žena opředena, ale nebyly úplně nesmyslné. Nedal se jí upřít velký dar intuice, jistý vnitřní hlas, který nazývala „přítelem“ (socio) a který ji už několikrát ochránil před nebezpečím. Dalo by se tedy říci, že na jednu stranu doña Bárbara účelově toto ovzduší tajemna kolem své osoby vytvářela, na stranu druhou ale sama na svou pověstnou intuici spoléhala, neboť jí byla oporou ve chvílích nerozhodnosti.

Doña Bárbara byla vládkyní statku s příznačným jménem El Miedo (Strach) a její vliv se zdál být nekonečný. V díle je dokonce zmínka o jejím přátelství s prezidentem země, což bychom si mohli vykládat jako zdůraznění rozsahu a propojenosti sítě korupce a vlivu mocných. Přese své kruté jednání ale Bárbara v části své duše byla osobou velmi zranitelnou, která přirozeně touží po lásce. Tu v ní probudil příjezd Santose Luzarda. Po této události začíná proměna postavy, která se definitivně ukončí až v samém závěru románu. Tuto proměnu - i s jejími příčinami - se nyní pokusím chronologicky postihnout.

Na začátku vyprávění už se ale setkáváme s doňou Bárbarou v podobě, jež byla pro ni typická a jejíž rysy jsem zmínila na předcházejících řádcích. Její vystupování, stejně jako postoj k životu, se ale měly pod vlivem okolností velmi brzy změnit. Prvním důležitým impulsem k proměně pro ni byla už zmínka o příjezdu Santose Luzarda, o němž jí vyprávěl její důvěrník Čaroděj. Při této příležitosti Bárbaře mimoděk na mysl vytanula vzpomínka na minulost a na její první lásku, chlapce Asdrúbala. [„Bylo to na palubě *piraguy* (...) V dálce v hlubokém tichu bylo slyšet chraplavý řev apurských slapů (...) Náhle zahoukal *yacabó* (...)“¹³ (DB, s. 55)] - jak se můžeme dočíst v kapitole s názvem „Vzpomínka na Asdrúbala“ (El recuerdo de Asdrúbala). Jako by vytušila, že tyto dvě události - její tragicky zesnulá láska a příjezd Santose Luzarda - byly nějakým způsobem propojeny, a doña Bárbara si pozvolna začala vybavovat okamžiky ze svého dětství, a spolu s nimi i své lepší já, které existovalo ještě před nešťastnými událostmi, jež se v jejím životě udály a zformovaly její osobnost.

V kapitole s názvem „Sfinga savany“ (La esfinge de la sabana) si i milenec doni Bárbarý Balbino Paiba všiml jisté proměny v jejím zevnějšku, kdy se takřka přes noc z „mužatky“¹⁴ (DB, s. 74) změnila v upravenou ženu, „omládla a zkrásněla“¹⁵ (DB, s. 75).

K důležitému a rovněž prvnímu setkání doni Bárbarý a Santose Luzarda došlo ale až později, při vyměřování pozemků. Doña Bárbara měla na svého protivníka nachystanou lest, ale když se mohla na vlastní oči přesvědčit, že se Luzardo nechytí do pastí, vyvedlo ji to z míry a zároveň se

¹³ "Era a bordo de una piragua (...) Lejos, en el profundo silencio, se oía el bronco mugido de los raudales de Apures (...) De pronto cantó el *yacabó* (...)" (DB spa, s. 46)

¹⁴ „mujerona“ (DB spa, s. 62)

¹⁵ „(...) cierta gracia que la rejuvenecía y la hermoseaba.“ (DB spa, s. 62)

jí zmocnila „předtucha, že od té chvíle začíná pro ni něco nového¹⁶“ (DB, s. 113). Podobné pocity (a také respekt) v ní Luzardo vzbudil i během jednání u místního soudu, kam přijel vymáhat svá práva, a kde také doňu Bárbaru ohromil svojí rozhodností a energickým chováním. Jak se dozvídáme na konci kapitoly s příznačným názvem „Nezvyklá událost“ (Un acontecimiento insólito), do té doby zatvrzelá a neústupná žena prvně v životě pocítila k někomu úctu (DB, s. 124).

K neméně zásadní konfrontaci těchto dvou postav došlo při naháňce dobytka, a stejně jako všechna předchozí setkání, tak i toto znamenalo pro doňu Bárbaru obrat. Poprvé za celou dobu bylo totiž jejím cílem zalíbit se Luzardovi jako žena, a ten „ačkoli se měl na pozoru, přece se jí nemohl nepodívat.“¹⁷ (DB, s. 140). Ona sama cítila, že její život se vydává novým směrem, a Santosovy rázné, ale zároveň kultivované způsoby ji ohromovaly. A udála s ní ještě další, mnohem významnější proměna - opustila ji její dřívější „nenávist k muži“¹⁸ (DB, s. 140), která byla jednou z hlavních příčin Bárbařiny celkové krutosti. To, že už necítila tuto zášť a ztratila touhu muže ničit, bychom mohli chápat tak, že se pomyslně přenesla přes svou vlastní minulost a láska k Luzardovi jí najednou ukazovala odlišný směr a dávala naději na nový začátek. Tato láska znenadání udělala z doni Bárbařiny zcela normální ženu [a poprvé se tak v přítomnosti muže sama cítila¹⁹ (DB, s. 150)], která už neměla tolik společného s pověstnou „mužatkou“, kterou byla dříve. Tato změna jejího pohledu na svět, která proběhla během jediného odpoledne, je velmi

¹⁶ „(...)la intuición de que algo nuevo comenzaba para ella desde aquel momento.“ (DB spa, s. 95)

¹⁷ „(...) por muy prevenido que estuviese, no pudo menos admirarla.“ (DB spa, s. 117)

¹⁸ „el odio al varón“ (DB spa, s. 117)

¹⁹ „Por primera vez se había sentido mujer en presencia de un hombre.“ (DB spa, s. 126)

dobře vidět poté, co Luzardo zkrotí divokého býka a doña Bárbara žasne nad jeho uměním. „Byla jenom ženou, která vidí zajímavého muže, jak provedl hrdinský čin.“²⁰ (DB, s. 148)

Díky zamilovanosti, kterou doña Bárbara vlivem setkání s Luzardem znovu cítila, začala pomalu ale jistě nalézat zárodek dobra v sobě samé a byla také vlastními city poněkud překvapena. Najednou cítila touhu někomu patřit, už netoužila po tom, aby muž byl jen jejím majetkem, a zavrhla myšlenku získat si Luzardovu přízeň čarodějnými prostředky. Pomalu se v ní probouzela lidskost.

Dalším klíčovým momentem je podle mého názoru úryvek, v němž se dočteme, že při Bárbařiných projížďkách savanou se někdy stávalo, že nebyla „(...) Altamira předmětem jejích představ, nýbrž ona řeka a onen člun, kdy poprvé ucítila při slovech Asdrúbalových zachvění touhy (...)“²¹ (DB, s. 151).

Toto prolínání vzpomínky na Asdrúbala a Santose Luzarda se, mám dojem, netýká pouze lásky, kterou doña Bárbara k oběma mužům cítila, ale je záležitostí i jí samé, neboť obojí pro ni mohla znamenat změnu jejího dosavadního života a naději na zlepšení, jak její životní cesty tak i povahy. Kdyby nezemřela její první láska Asdrúbal, nemusela se Bárbara stát bezcitným člověkem, který má v době, kdy je příběh vyprávěn, za sebou krvavou historii. A totéž vysvobození od sebe samé a od své minulosti Bárbaře nyní nabízela i láska k Luzardovi. Jejím prostřednictvím měla opět po dlouhé době šanci na životní změnu, tušila v ní příležitost stát se lepším člověkem. To, že si doña Bárbara uvědomí, že „už je jiný

²⁰ „Era solamente una mujer que le había visot ejecutar una proeza a un hombre interesante.“ (DB spa, s. 124)

²¹ „(...) ni Altamira el (objeto) de sus imaginaciones, sino aquel río y aquella piragua donde palabras de Asdrúbal la hicieron sentir el primer estrechamiento de esta ansia de bien (...)“ (DB spa, s. 127)

člověk“²² (DB, s. 158), když se rozhodne nepoužít násilí jako řešení krizové situace, je právě důsledkem předchozí proměny její osobnosti.

Na druhou stranu ale podle mého názoru sama doña Bárbara ve skrytu duše věděla, že není možné, aby se její naděje naplnila, protože nebylo v jejích silách změnit minulost, a že Santos Luzardo, do něhož se zamilovala proto, že byl jiný než muži, které znala, by nikdy nechtěl ženu jako je ona. Během dramatických rozmluv s „přítelem“ se jí neustále vracela záhadná myšlenka, že „Všecko se vrací tam, odkud vyšlo“²³ (DB, s. 203). Doně Bárbaře toto poselství vnuklo nápad vzdát se toho, co v životě udělala, „vzdát se svého díla“²⁴ (DB, s. 205). Mohli bychom toto rozhodnutí brát jako její vůli změnit se a získat tak náklonnost Santose Luzarda „jeho“ prostředky, tj. rozumným plánem místo násilím.

Rozloučila se s myšlenkou na to, aby si Santose podmanila, a byla ochotna pro získání jeho lásky přetvořit svoji osobnost.

Ke všemu byla odhodlána: vzdát se svého díla a změnit svůj život, protože ji už nepoháněl okamžitý vrtoch, ale skutečná vášeň (...) Ale nebyla v tom jenom milostná žízeň, nýbrž také touha po obrození, zvědavost zkusit nové formy života (...)

A další úryvek toto jenom potvrzuje: „Stanu se jinou ženou (...) Už jsem unavena sama sebou, chci být jiná a poznat jiný život.“²⁵ (DB, s. 234).

Opět ale musela doña Bárbara čelit své minulosti

²² "(...) Ya tú no eres la misma." (DB spa, s. 130)

²³ "¿Las cosas vuelven de donde salieron?" (DB spa, s. 173)

²⁴ "(...) entrega tus obras." (DB spa, s. 174)

²⁵ „A todo estaba dispuesta: a entregar a sus obras y a cambiar de vida, porque ya no impulsaba un capricho momentáneo sino una pasión (...) pero en la cual no todo era sed de amor, sino también ansia de renovación, curiosidad de nuevas formas de vida (...)" (DB spa, s. 197)

a začala pomalu ale jistě chápat, že nestačí, aby se změnila nyní. A že jí nakonec nepomohl ani zoufalý čin, při němž nechala rozhodnout o své budoucnosti osud a „sjednala“ podezřelé setkání Santose Luzarda s Čarodějem, při němž její důvěrník přišel o život. (Jak je zmíněno v kapitole „Děj“.)

Když ale dala do pořádku (způsobem sobě vlastním, tedy podvodem) záležitosti ohledně krádeže peří a smrti obou mužů (Čaroděje a také Bárbařina milence Balbina Paiby, jehož oficiálně uvedla jako Čarodějova vraha), získala opět dočasně pocit, že vše je možné a že ji čeká nová budoucnost, která nebude mít nic společného s dřívějším [„Zítřek bude jiný.“²⁶ (DB, s. 278)]. Podlehla dojmu, že nyní může začít znova, ale z této falešné naděje ji vyvedly pohledy obyvatel městečka, do něhož přijela vyřídit zmíněné záležitosti. Pochopila, že i když se vzdá svého díla, stejně nebude moci smazat svůj předchozí život, a že je to právě ona minulost, která ji dělí od toho, aby ji Luzardo miloval - „Abys mohla být milována od muže, jako je Santos Luzardo, nesměla bys mít minulost.“²⁷ (DB, s. 278).

Opět se doně Bárbaře začala vracet myšlenka na to, že „Věci se vracejí tam, odkud vyšly.“²⁸ (DB, s. 280); tentokrát jí ale bylo jasné, že se toto konstatování nevztahuje na její dílo, kterého se měla vzdát (jak se předtím domnívala), ale na ni samotnou. „A jak projížděla říční krajinou, mísil se v její mysli obraz Santosův stále víc s rozmazanou vzpomínkou na Asdrúbala...“²⁹ (DB, s. 281). Z výše uvedeného plyne, že se doña Bárbara rozhodla odejít a podle mého názoru je zde opět

²⁶ "Mañana será otro día." (DB spa, s. 136)

²⁷ "Para ser amada por un hombre como Santos Luzardo es necesario no tener historia." (DB spa, s. 136)

²⁸ "Las cosas vuelven de donde salieron." (DB spa, s. 237)

²⁹ „De un momento a otro ante el paisaje fluvial, la imagen de Santos se había confundido en su mente con aquella, borrosa, que conservaba de Asdrúbala (...)" (DB spa, s. 238)

naznačena paralela postavy Santose Luzarda s Asdrúbalem jako připomínka toho, že doña Bárbara spolu s nadějí na lásku ztratila i možnost nového života, který by se jí s Luzardem otevřel.

V samém závěru románu, kdy už je doña Bárbara smířena se svým osudem, a vrátí se na svůj statek jen proto, aby dala do pořádku potřebné záležitosti, dojde ještě k poslední dramatické události. Stalo se tak ve chvíli, kdy se Bárbara dozvěděla o chystané svatbě Santose Luzarda a Marisely. V záchvatu žárlivosti a marnosti svého předchozího snažení (a vlastně i celé proměny, kterou prošla) se rozjela na Altamiru s úmyslem dceru zastřelit. To ale nakonec neudělala, neboť se v ní konečně probudily mateřské city a při pohledu na dceru „uviděla sama sebe, omytou září hranice (...) uviděla se, jak visí na ústech Asdrúbalových (...)“³⁰ (DB, s. 283). Proměna její osobnosti tím byla završena.

4.2 Santos Luzardo

Jak je naznačeno v předcházejícím textu, další významnou postavou, o jejímž charakteru bych se nyní ráda zmínila, je Santos Luzardo. Tento muž se narodil na venezuelském venkově na statku Altamira, kde tou dobou zrovna zuřil boj mezi dvěma zneprátelenými rody - Luzardy a Barquery. Kvůli rodinné tragédii, po níž se Luzardův otec rozhodl dobrovolně ukončit svůj život, odešla matka s malým Santosem do Caracasu. Tam chlapec pomalu začal žít zcela odlišný život, než jakému byl zvyklý na venkově. Jak se v románu dočteme, toto „přesazení polovičního llanera s drsnou slupkou,

³⁰ „(...) doña Bárbara se había visto, de pronto, a sí misma, bañada en el resplandor de una hoguera, (...), pendiente de las palabras de Asdrúbal (...)“ (DB spa, s. 240)

ale mocnými dojmy³¹ (DB, s. 21) z venkovského prostředí do „změkčilého a dřímotného“³² (DB, s. 21) města mu zpočátku nepřineslo nic dobrého. Postupem času se ale prosadila jeho vrozená inteligence a Santos vystudoval práva. Mladý muž měl v plánu odjet do Evropy, v jejímž kulturním prostředí spatřoval nositelku svých ideálů, s moderní společností na jedné straně a tradicemi a kultivovaností na straně druhé. Když zemřela Luzardova matka a na něho přešla povinnost postarat se o rodný statek Altamiru, sehnal Santos pro ranč kupce a sám se rozjel do krajiny svého dětství. Tam byl ale svědkem proměny, která se mezitím udála, viděl chaos a bezpráví, které v kraji panovaly, nehledě na to, že vlivná doña Bárbara podvodem získala některé z jeho pastvin.

Luzardo sice přijel do llana s úmyslem Altamiru prodat, ale již po prvním dni se v jeho duši začaly ozývat vzpomínky na dětství strávené na ranči, a rozhodl se statek si ponechat a naopak situaci změnit, přetvořit zaostalý venkov a vnést do něj závan civilizovaného stylu života, který byl Luzardovi blízký. K tomuto kroku také Santosovi napomohl jeden z jeho oddaných dělníků z Altamiry, který mu ukázal starou místnost, v níž zemřel Luzardův otec, a kde také onoho nešťastného dne zarazil do zdi dýku, kterou Santos vytrhl s energií vlastní jeho rodu. Možná právě v tom okamžiku pochopil, kam patří, anebo ucítil odpovědnost vůči svému kraji. Proměna jeho osobnosti, anebo spíše návrat ke kořenům, tedy začala.

Pobytem v llanuře se Luzardo postupně začínal rozpomínat na své dětství, zjistil, že nezapomněl své dřívější schopnosti; stále dovedl zkrotit divokého koně a býka a díky

³¹ „la brusca trasplatación del medio llanero, rudo, pero de intensas emociones (...)“ (DB spa, s. 18)

³² „al blando y soporoso ambiente ciudadano“ (DB spa, s. 187)

těmto „barbarským dovednostem“ byl schopen získat si respekt dělníků na svém statku, kteří se na něho zpočátku dívali poněkud nedůvěřivě, jako na čistě městského člověka. Z tohoto omylu je ale vyvedlo Luzardovo honácké umění při krocení divokého koně, během něhož se v kultivovaném muži po dlouhé době probudily dávné pudy. „(...) Luzardo dával pozor jenom na vlastní city, na krotitelský pud, který mu rozechvíval nervy, jako se chvěly nervy divokého koně.“³³ (DB, s. 71). Znovu se tedy cítil spjatý s rodným llanem.

Potom ale přišlo vystřízlivění, když Luzardo poznal blíže poměry na venkově. Byl svědkem nespravedlností, kterých se na místních obyvatelích dopouštěly úřady a kterým se nevyhýbali ani bohatí latifundisté. Vyslechl již hodně pověstí o doně Bárbaře, ale s postupem času mu bylo stále více jasné, že tato žena nebude jeho jediným nepřítelem, ale že problém se týká celého regionu a systému, který v něm panuje. Poznal, že „zákon llana se změnil na Zákon doni Bárbarý“³⁴ (DB, s. 94), neboť ona si ho nechala napsat na míru. Luzardo by se tak dostal také do sporu s celým uspořádáním llana a povahou jeho obyvatel, což dokazuje i varování, které mu dal jeden z jeho honáků, a to že „(...) by bylo potřeba, aby se napřed změnil celý způsob llanerova života. Llanero nesnáší ohradu (...) aby si mohl chytit kterékoli dobytče, které mu padne do lasa.“³⁵ (DB, s. 97). Z ukázky je patrné, že pokud by se rozhodl Luzardo přetvořit život v krajině, musel by změnit celou její podstatu.

³³ „(...) Luzardo no atendía sino a sus propios sentimientos, ímpetus avasalladores que le hacían vibrar los nervios, como al caballo salvaje los suyos (...)“ (DB spa, s. 60)

³⁴ "¿La ley de llano? (...) ¿Sabe Usted cómo se la mienta por aquí? Ley de Doña Bárbara." (DB spa, s. 80)

³⁵ "(...) sería menester cambiar primeramente el modo de ser del llanero. El llanero no acepta la cerca (...) para cachilapiar cuanto bicho le caiga en el lazo" (DB spa, s. 82)

Přesto Santos začal s proměnou llanury; symbolem pořádku se pro něj stal drátěný plot, který měl za úkol přesně vymežit pozemky statkářů. Zároveň s těmito snahami ale v sobě čím dál tím intenzivněji nalézal zalíbení v nesmírnosti a volnosti přírody, začínal se opět rozpomínat na její krásu a v jeho poněkud chladném srdci se probouzely pudy. Luzardo ale přes složitou situaci, kterou si sám vytyčil, cítil víru v pokrok. „Jednou to bude pravda. Pokrok pronikne do llanury a přemožené barbarství ustoupí. My už to možná neuvidíme, ale naše krev bude bušit v žilách lidí, kteří se na to budou dívat.“³⁶ (DB, s. 97).

Dále se Luzardo v llanuře setkal s Američanem, který si nechával říkat Mister Danger, a který má v příběhu také svou důležitou roli, a na začátku druhého dílu románu se konečně Luzardo poprvé měl tu čest potkat s doňou Bárbarou. V tuto chvíli se události daly do pohybu.

Luzardo se s doňou Bárbarou prvně setkal při novém vyměřování pozemků mezi Altamirou a El miedem, které sám inicioval jako první krok změny starých pořádků. Další setkání s touto ženou pak proběhne až ve druhém díle knihy, kdy doña Bárbara se již začala proměňovat pod vlivem sympatií a obdivu k Luzardovi; ten byl ale stále věrný svým civilizovaným ideálům, a bez jakéhokoli citového zaujetí pozoroval její chování. Jak se v románu dočteme, Santos „pocítil zvědavost, ostatně čistě intelektuální, aby se nahnul nad propast té duše, aby prozkoumal hádanku té směsi půvabu a krutosti“ (zde je opět krásná paralela mezi postavou doni Barbary a llanem), „tak jak jsou zajímavé všechny přírodní zrůdy“³⁷ (DB, s. 144). Jak můžeme vidět, Luzardo byl muž čistě

³⁶ "Algún día será verdad. El progreso penetrará en la llanura y la barbarie retrocederá vencida. Tal vez nosotros no alcanzaremos a verlo; pero sangre nuestra palpitará en la emoción de quien lo vea." (DB spa, s. 83)

³⁷ „(...) había experimentado la curiosidad, meramente intelectual, de asomarse sobre el abismo de aquella alma, de sondear el enigma de aquella

racionálního zaměření, který doňu Bárbaru hodnotil stejnými měřítky jako přírodu a také jako poměry na venkově, jako něco odporného, co je potřeba vymýtít. Na druhou stranu si ale můžeme povšimnout, že Luzardovi chyběl jistý smysl pro emoce. Naopak disponoval vnitřním klidem, který někdy hraničil až s chladnokrevností a snahou vše řešit jen za použití rozumu, jako by city pro něj představovaly cosi zvráceného a zpátečnického, ale také malou připomínku jeho vlastní pudovosti, která ve skrytu jeho duše - spolu s llanerským původem - dřímala, a které se on podvědomě obával.

Dalším krokem v Luzardově civilizačním snažení byla převýchova dívky Marisely, která do té doby živořila v polorozpadlém stavení spolu se svým otcem, jenž ale nebyl schopen se o ni postarat, neboť byl zcela pod vlivem závislosti na alkoholu. Matkou dívky byla sama doña Bárbara, představitelka zla v kraji, a proto pokus o proměnu divoké a nevychované dívky v mladou, kultivovanou ženu, můžeme chápat jako další ze soubojů v bitvě civilizace proti barbarství, kterou Luzardo pomyslně vyhlásil. O této převýchově Marisely, a o tom, jak tento proces zpětně zapůsobil i na Luzarda, bude zmínka v podkapitole věnované dívce samotné.

Svůj až nepřírozeně racionální přístup k životu se Luzardo pokusil aplikovat také na nepříjemnou situaci, která vznikla poté, co mu Marisela nepřímo vyznala lásku. Muž, kterému byl citový život, jakožto představiteli rozumem disponující civilizace, naprosto cizí, nyní ale musel svádět vnitřní boj se svými city k dívce, které se pomalu ale jistě začaly dostávat na povrch. Najednou zjišťoval, jak moc mu Marisela zasáhla do života, a jak moc mu byla blízká, a proto se rozhodl ji poslat do dívčí koleje do hlavního

mezcla de lo agradable y lo atroz, interesante, sin duda, como lo son todas las monstruosidades de la naturaleza (...)" (DB spa, s. 120)

města; rozhodl se mezi ně vystavět zeď. Přemýšlel o Marisele jako o člověku bez srdce. Neviděl u ní prakticky žádnou starost o jejího nemocného otce, a spíše v dívce spatřoval způsoby přírody, „zdála se mu prostá jako příroda, ale někdy znepokojující jako její zrůdy“³⁸ (DB, s. 189).

Bez přítomnosti Marisely, která pro Luzarda představovala spojení s civilizací a díky nespočetným hodinám výuky, které jí věnoval, se mu však postupně začala do duše vkrádat llanura. Pozoroval více život na venkově, jeho prostotu a krásu, ale i drsnost a krutost zároveň a nechal se ovlivnit jejím kouzlem. Jak píše Gallegos, v Luzardovi se

(...)zrodila touha milovat ji takovou, jaká je, barbarskou, ale nádhernou, oddat se jí, vzdát se jí a nechat se jí hníst, a zanechat té věčné ostražitosti, která mu bránila se přizpůsobit prostému a drsnému životu pastýře.³⁹ (DB, s. 198).

Působení atmosféry přírody, a také samozřejmě díky Luzardovu venkovskému původu, který byl s divokou krajinou spjat a určitým způsobem v něm nikdy nepřestal existovat, Luzardo pomalu ale jistě začínal chápat, že llanuru přetvořit nedokáže, a ani sám nechce.

Po sérii dalších událostí, kdy pochopil, že se nedomůže spravedlnosti na zkorumpovaném úřadě, a poté, co byl zabit jeden z jeho honáků, se definitivně odklonil od svého původního způsobu řešení problémů, který si přivezl z města, a přijal cestu násilí, protože pochopil, že zlo má šanci potírat opět jen zlem. Stále věřil svým ideálům civilizace, bylo mu ale jasné, že v kraji, kde vládne bezpráví, bude své zásady moci prosadit pouze tímto způsobem. „Chci vám

³⁸ „Sencilla como la naturaleza pero, a ratos, inquietante, también, como las monstruosidades de la naturaleza (...)“ (DB spa, s. 161)

³⁹ „(...) le entró el deseo de amarla tal como era, bárbara pero hermosa, y de entregarse y dejarse moldear por ella, abandonando aquella perenne actitud vigilante contra la adaptación a la vida simple y ruda del pastoreo.“ (DB spa, s. 168)

řici, že už jsem na jiné cestě."⁴⁰(DB, s. 235). Tato věta, adresovaná doně Bárbaře, naprosto vystihuje celou proměnu Luzardovy osobnosti. Následuje kapitola s výmluvným názvem „Hodina muže“ (La hora del hombre), v níž Santos již naplno využil metod zavedených v kraji k dosažení svých cílů. „Jaká je nemoc, takový musí být lék.“⁴¹(DB, s. 239). Se zbraní v ruce si poradil s despotickými statkáři.

I honáci na Altamiře jako by se rozdělili na dva tábory, jedni zastávali Luzardův dřívější kultivovaný způsob řešení, druzí souhlasili s jeho nynějším stanoviskem. Santos sám uvažoval o své proměně a o nezbytnosti násilí jako prostředku k dosažení svých záměrů, a doufal, že tato agresivita krajinu vyčistí od špatnosti a pak bude moci nastoupit cestu civilizace. Zároveň se ale čtenáři nabízí otázka, je-li tento postup možný, jestli je reálné, aby násilí vedlo k civilizaci. Ačkoli by se mohlo zdát, že Luzardo již naplno podlehl síle barbarské přírody, na druhou stranu je patrné, že si zachoval určitou míru racionality, neboť o nastalé situaci dopodrobna uvažoval, a vlastně za použití rozumu dospěl k názoru, že je potřeba uchýlit se k barbarským metodám; Luzardo tedy nebyl tedy pouhou hříčkou pudů, protože k nim – jak je patrné – došel rozumovou cestou.

Santos Luzardo, jak plyne z výše napsaného, přešel ke zvykům doni Bárbary. Jednal tak, jak uznal za vhodné, bez požádání prováděl naháňky na jejích pozemcích, uchýlil se k vyhrožování. Situace dostoupila vrcholu v momentě, kdy Luzardo podlehl domnění, že zabil pobočníka doni Bárbary. Tento čin jako by pro něj znamenal jeho osobní návrat k tradici svých předků, kteří měli násilí v povaze. Uvědomoval si, jak velkou práci mu dalo dostat ze své povahy

⁴⁰ "Quiero decirle que ahora estamos en otro camino." (DB spa, s. 197)

⁴¹ "(...) porque a conforme es el mal, así tiene que ser el remedio." (DB spa, s. 201)

rysy barbarství, které zdědil po svém rodu. Trpěl výčitkami svědomí, ne kvůli zabití strážce doni Bárbar, ke kterému došlo v sebeobraně, ale proto, že se sám vlastní vinou dostal do situace, v níž musel zbraň vůbec použít. Litoval, že se více méně z vlastní vůle vydal cestou barbarství, které ho lapilo do svých sítí. Věděl, od toho okamžiku má na svých rukou krev a již se nemůže vrátit ke svému dřívějšímu způsobu života. „Divočina neodpouští tomu, kdo se přizpůsobí jejím mravům, aby ji ovládl.“⁴² (DB, s. 255). Zároveň ale také uvažoval nad tím, že není možné zničit despotické kasiky, aniž by nepoužil jejich barbarských metod. Nicméně sám Luzardo cítil, že ho tato vražda ze sebeobraně změnila v jiného člověka.

Posléze ale jako zázrakem přišly dobré zprávy a nový obrat. Luzardo pod vlivem výčitek svědomí, že nechal Mariselu odejít zpět na zchátralý statek jejího otce a vydal ji napospas zvrácenosti Američana Mistera Danger, se za dívkou vydal. A byla to právě Marisela, která mu opět proměnila život, neboť mu vysvětlila, že Santos nemohl být vrahem pobočníka doni Bárbar, jelikož smrtelná kulka vyšla z boku a zasáhla soupeře do spánku, zatímco Luzardo seděl na koni proti němu. Tím z něho smyla údajnou vinu a pomohla mu pochopit, že nepodlehł barbarství a že tedy není ztracen. V tomto okamžiku se pro něj Marisela stala symbolickým „spásným světlem“⁴³ (DB, s. 270), nadějí. Bylo to světlo v dívčině duši, které v ní sám Luzardo probudil a které ho teď přišlo vyvést z temnoty jeho vlastní duše. Santosovo vlastní civilizační snažení mu nyní přišlo na pomoc ve chvíli, kdy upadal do sítí barbarství.

⁴² "(...) porque la barbarie no perdona a quien intenta dominarla adaptándose a sus procedimientos." (DB spa, s. 215)

⁴³ „(...) la luz salvadora (...)“ (DB spa, s. 228)

Spolu s tímto úlevným zjištěním byl Santos svědkem proměny Mariseliny povahy, viděl ji, jak láskyplně oplakává mrtvého otce, na němž se podepsal alkohol a samota savany, a prvně u ní uviděl něhu.

Luzardo se opět stal oním čestným člověkem, jakým byl předtím, a chtěl se tedy zasadit o to, aby se uvedly do pořádku nejasné záležitosti jednak okolo smrti strážce doni Bárbary, jednak ohledně toho, že doña Bárbara vinu za celou věc shodila na svého milence, kterého se potřebovala zbavit. Celá věc mu připadala jako podvod, který odporoval jeho spravedlivé povaze. Ale jeden z Luzardových věrných honáků na Altamiře mu velmi rozumně vysvětlil, že některé věci není potřeba dopodrobna vyřešit, ale je lepší nechat je na starosti osudu.

4.3 Marisela

Marisela v knize představuje jednu z hlavních přeměn, a také jakési vyvážené spojení civilizace a barbarství. Marisela byla dcerou Lorenza Barquera a doni Bárbary; matka se jí ale zřekla, protože své dítě brala jako vítězství nenáviděných mužů přímo v jejím těle (DB, s. 32), a tak dívka žila jen s otcem, z něhož ale zbyla pouze lidská troska, a to vlivem nešťastné lásky k Mariselině matce, díky zhoubnému vlivu obrovské savany, a také vlivem neustálého přísunu alkoholu, který dostával od Američana Mistera Dangera, který Barquera záměrně udržoval ve stavu nestálého alkoholového opojení, aby odvedl jeho mysl od faktu, že ho ve skutečnosti okrádá o půdu.

S postavou Marisely se setkáváme poměrně pozdě, až v jedenácté kapitole s názvem „Šípková Růženka“ (La Bella durmiente). Název je sám o sobě výmluvný, neboť zásadní proměna, která se s Mariselou stane právě v této části vyprávění skutečně v mnohém příběh o spící princezně, která čeká na své probuzení, připomíná. V tomto případě se jedná

o nejrychlejší proměnu osobnosti v celém díle, neboť Mariselu čtenář poznává na začátku kapitoly jako špinavou dívku se zvířecími návyky, drzou, neupravenou [„divoké, rozcuhané, špinavé a bosé stvoření“⁴⁴ (DB, s. 87)], a na jejím konci ji opouští jako mladou ženu, která během chvíle změnila pohled na svět.

Na počátku byla tedy Marisela výtvořem llana. Chovala se jako zvíře, žila se svým otcem v nedůstojných podmínkách polorozpadlého statku, navíc její matkou byla doña Bárbara, samotné ztělesnění divoké savany.

K její proměně došlo ve chvíli, kdy potkala na cestě Santose Luzarda; v okamžiku, kdy on jí umyl obličej a řekl jí, že je krásná, a tím v Marisele probudil ženu, která se v ní dosud jenom skrývala. Ona sama si to uvědomila a začala se na sebe dívat jinými očima. Santos měl k dívce nejprve otcovský vztah; soucit se ale pomalu měnil v sympatie, když poznal,

že Mariselina „divokost chrání nevinnost a zlomyslnost prostotu“⁴⁵ (DB, s. 88) a rozhodl se dívku převychovat.

Luzardo se k ní jako první člověk nechoval jako ke zvířeti, ale jako k sobě rovnému. Jediné jeho zvolání „Ty jsi ale hezká holka!“⁴⁶ (DB, s. 89) poté, co jí umyl obličej a poznal, že se pod nánosy špíny ukrývá krásná mladá žena, změnilo její vnímání sebe sama. Luzardo Marisele učaroval také proto, že představoval její protipól, a jednal s ní způsobem, jaký předtím nezažila. „Bezelstný tón člověka, který náležel k docela jinému světu, nežli jaký ona znala, ji zbavil pudové

⁴⁴ „(...) aquella criatura montaraz, greñuda, mugrienta, descalza (...)“ (DB spa, s. 74)

⁴⁵ „(...) la cerrilidad le custodia la inocencia (...) ¿Ingenuidad o malicia?“ (DB spa, s. 75)

⁴⁶ „¡Qué bonita eres, criatura!“ (DB spa, s. 76)

bázně."⁴⁷(DB, s. 89). V téhle větě tkví, podle mého názoru, celá podstata dívčiny proměny, protože poprvé měla tu čest potkat se s někým, kdo na ni byl hodný, a ona se tudíž, stejně tak jako zvíře, nemusela instinktivně obávat o svou existenci; naopak, ten opačný, civilizovaný svět jí otevřel nový úhel pohledu. Dalo by se tedy z textu vytušit, že tento závan civilizace zbavil Mariselu její pudové, jinými slovy barbarské, bázně. Mohli bychom to označit jako první důležité vítězství civilizace nad barbarstvím. Marisela si po této zkušenosti uvědomila, že do té doby „její srdce bylo něco černého, hlubokého, němého a prázdného“⁴⁸(DB, s. 91). Luzardo to srdce probudil a Marisela mu ho na oplátku věnovala.

Zároveň s novým pohledem na sebe samu se měnil i dívčin pohled na svět, který ji obklopoval. Zjistila, že krása není jen v ní, ale i v jejím okolí a „její život, do té doby prostý jako život větru, který se umí jenom prohánět po savaně“⁴⁹ (DB, s. 92) se stal poněkud složitějším, komplexnějším. Také bychom zde mohli vytušit určitou spojitost dívky se savanou, kterou byla dříve, ale nyní už je člověkem. V jejím srdci se probudily city, a tím, že začala přemýšlet, bylo najednou mnoho věcí, které nedovedla pochopit. Už nežila pudově jako zvíře, ale přijala cestu myšlení. Potom se Marisela myje a „okov padá dolů a zase stoupá nahoru

⁴⁷ „Respuesta de su instintivo temor, por el tono sin dombra de malicia con que le hablaba aquel hombre perteneciente a un mundo dferente del que ella conocía (...)“ (DB spa, s. 76)

⁴⁸ „(...) su corazón era algo negro, hondo, mudo y vacío (...)“ (DB spa, s. 77)

⁴⁹ „(...) complicándole su vida, que era simple como la del viento, que no sabe sino correr por la sabana.“ (DB spa, s. 78)

a podzemní voda, která neznala světla, běží oslněná po mladém nahém těle."⁵⁰ (DB, s. 93).

Takto končí první část Mariseliny proměny, přičemž onu zmíněnou vodu, která je v úryvku zmíněna, bychom mohli brát jako metaforu pro Mariselu v její nové etapě.

Ale tato Mariselina proměna nebyla konečná. Santos Luzardo vzal dívku na svůj statek Altamiru, aby pokračoval v její převýchově v civilizovaného člověka. Marisela uměla jenom číst a psát, což jí naučil otec, když byla malá, všechno ostatní bylo na Luzardovi. Ozývaly se v ní občas pudy divočiny a prosila Santose, aby ji „zas pustil do jejího lesa“⁵¹ (DB, s. 126), ale jinak se čím dál více zlepšoval její slovník i způsoby [„ještě voněla divočinou jako květ paraguatánu“⁵² (DB, s. 127)], ale už měla dobré způsoby.

Luzardo jí po večerech vyprávěl své vzpomínky z doby, kdy studoval a žil v Caracasu, měl radost z její šťastné povahy, která, jak Gallegos píše, byla zároveň silná i přizpůsobivá; a s optimismem viděl v Marisele „zosobnění duše národa, která byla otevřená jako jeho země každému zlepšení“⁵³ (DB, s. 128) Zde bychom tedy opět mohli vysledovat paralelu mezi dívkou a venezuelskou krajinou.

Nešlo ale jen o převýchovu Marisely. Luzardovo snažení mu sloužilo jako pouto s civilizací, které bylo tak jednoduché v drsné llanuře ztratit. Jak jsem zmínila dříve, Marisela se do Santose zamilovala, čímž Gallegos přidává do svého díla

⁵⁰ „El cántaro del pozo baja y sube sin descanso, y el agua subterránea que no conocía la luz corre encandilada por el núbil cuerpo desnudo.“ (DB spa, s. 78)

⁵¹ "Déjeme ir para mi monte otra vez." (DB spa, s. 107)

⁵² „Todavía silvestre, pero como la flor del paraguatán (...)“ (DB spa, s. 106)

⁵³ „(...) una personalidad del alma de la raza, abierta como el paisaje a toda acción mejorada.“ (DB spa, s. 106)

milostný prvek. Svě city mu dala najevo během plesu na statku, který je mimo jiné velmi autentickou ukázkou slavností llanerů. Kapitola má příznačný název „Vášeň beze jména“ (La pasión sin nombre) a přesně vystihuje stav Mariseliny mysli. Neuměla zakrýt své city, chaotickým uvažováním o lásce došla k závěru, že nemusí mít všechny věci své jméno. „Takto byla celá nesnáž rozřešena v složité jednoduchosti jejího ducha.“⁵⁴(DB, s. 183) Ačkoli se už dívka pomalu začala proměňovat v dospělou ženu, ve své lásce k Luzardovi stále jednala s dětskou naivitou.

Poté, co Luzardo zjistil, že je do něho Marisela zamilovaná, rozhodl se jednat podle své přirozenosti s chladnou hlavou. Z jeho pohledu - na jednu stranu - prošla dívka obrovskou proměnou, na druhou stranu ale u ní postrádal něhu a citlivost. Vycházel především z Mariselina vztahu k otci, k jehož utrpení se zdála lhostejná, stejně jako se to děje v přírodě. Luzardo došel k závěru, že dívka nemá srdce; nebyla tak krutá jako její matka, spíše v Marisele viděl určitou zvířecí krutost, „hravou krutost štěněte - a od první ke druhé podle něho nemusí být daleko“.⁵⁵(DB, s.189)

Tato domněnka se později ukázala jako pravdivá, a to především na samém Luzardovi, který dokazuje, že hranice mezi onou civilizací a barbarstvím může být velice tenká.

Marisela se tedy zklamaná vrátila se svým otcem na jeho zchátralý statek [(„budu dělat, jako by to býval sen!“⁵⁶ (DB, s. 219)], navíc mučena zjištěním, že její matka je také zamilovaná do Santose Luzarda. Do zvířecích podmínek, ve kterým žila s otcem před svojí proměnou, už ale zapadnout neuměla a sama si to uvědomovala. Po člověku ze statku

⁵⁴ „Y en la comlicada simplicidad de su espíritu así quedó resuelta la dificultad.“ (DB spa, s. 155)

⁵⁵ „(...) tiene la crueldad retona del cachorro, y de esto a aquello (...) no hay sino un paso.“ (DB spa, s. 161)

⁵⁶ "Me haré el cargo de que ha sido un sueño." (DB spa, s. 184)

El Miedo poslala své matce vzkaz, aby jí dala dostatečné množství peněz na cestu pryč. Zde můžeme pozorovat určitou diplomacii a částečně i vychytralost, neboť jí bylo jasné, že doña Bárbara dívčin odchod z kraje uvítá, aby nestála v cestě mezi ní a Luzardem.

Ve společnosti umírajícího otce ale Marisela prošla poslední zásadní proměnou svojí osobnosti, a to ve chvíli, kdy začala vůči otci pocítovat odpovědnost a lásku; začala o něho pečovat - „Tvář jí zářila novou dobrotou, byla oslepena poznáním sebe samé.“⁵⁷(DB, s. 245).

Nakonec za Mariselou přijel Santos Luzardo, a zrovna byl svědkem smrti Lorenza Barquera, kterého oplakávala jeho nešťastná dcera. Luzarda tento projev lásky vůči otci hluboce dojal a pochopil, že Marisela už není tou primitivní, zvířecí bytostí, jakou byla předtím, ale že touto bolestnou zkušeností duševně dozrála.

Nakonec také dívka pomohla Luzardovi vybědnout z moci barbarství, které se po jejím odchodu zmocnilo jeho duše, zvláště poté, co zabil společníka doni Barbary. Problém ale spočíval v tom, že Luzardo a jeho protivník stáli v rozhodující chvíli proti sobě, což odporovalo smrtící kulce v mužově spánku. Toto nedorozumění ale Luzardovi velmi jednoduše vysvětlila Marisela, kterou ihned napadlo, že kulka musela vyjít ze zbraně llanera, který Luzarda doprovázel a mířil na protivníka z boku. Tím se Luzardovi opět navrátila jeho víra v předchozí snažení, pochopil, že patří na stranu civilizace, že ho nezasáhlo prokletí jeho rodu.

Marisela jako v podstatě Luzardův „výtvor“, nový člověk stvořený civilizací a dobrem, mu nyní vracela jeho snahu a dodávala optimismus, „obnovila v něm úctu k sobě

⁵⁷ „(...) deslumbrada por el hallazgo de sí misma, con la divina luz de la bondad en el rostro (...)“ (DB spa, s. 206)

samému".⁵⁸(DB, s. 270). Vložil do ní důvěru, která se mu nyní vrátila, a přinesla duševní klid oběma.

Dívka má tedy v románu místo jako člověk převychovaný ve jménu civilizace, ale který si zároveň ponechal krásu a jedinečnost divočiny a skloubil tyto dvě tendence harmonicky dohromady. Zřejmě nejen optimistický konec románu, ale i Mariselina konečná podoba mají podle Gallegose ukázat, jak by měla situace ve Venezuele vypadat. Právě Marisela by mohla být ztělesněním ideální budoucnosti, souladem mezi moderními vlivy a místní tradicí.

⁵⁸ „(...) restituyéndolo a la estimación de sí mismo (...)“ (DB spa, s. 229)

5 Symbolika jmen postav a přírodních živlů

Jak již bylo řečeno dříve, román *Doña Bárbara* je doslova plný symboliky. Je to dáno tím, že Rómulo Gallegos neměl v úmyslu pouze věrohodně popsat tradiční život na venezuelském venkově toho času, a lyricky vylíčit sílu a krásy tamější přírody, ale také poukázat na negativní společenské jevy, které bránily v rozvoji země, a za jejichž odstranění bojoval Gallegos ve svém politickém životě.

Jako symboly v díle *Doña Bárbara* slouží různé přírodní jevy a také např. jména postav. Svým způsobem by se dalo tvrdit, že se jedná o programovou symboliku, která má čtenáři něco napovědět o autorových názorech, a která mu pomáhá tyto názory lépe vyjádřit. I proto se některé z těchto symbolů mohou občas jevit až příliš názorné a snadno pochopitelné.

V této chvíli bych se chtěla zaměřit na symboliku jmen postav, která nám mohou hodně říci také o jejich charakteru a následné úloze v románu. I vývoj a proměna některých postav (více v kapitole o postavách) je pak neméně symbolický.

První osobností, o níž autor hodně prozrazuje už výběrem jména, je bezesporu samotná doña Bárbara. Slovo Bárbara čtenáři nutně evokuje něco barbarského, tzn. divokého, ale také nelidského až zvráceného; nekulturního. Na druhou stranu toto označení může symbolizovat nedotčenost, nespoutanost a jedinečnost. Tato tvrzení se mohou zdát poněkud protikladná, ale - jak se čtenář postupně dozvídá během četby - tento příběh je plný protikladů. Doña Bárbara v sobě zahrnuje všechny tyto atributy. A zároveň je také představitelkou pudovosti a zla, neboť je opředena množstvím pověr a pohádek, které ovládají mysl místních obyvatel. Doña Bárbara úmyslně udržuje venkovany v přesvědčení, že disponuje nadpřirozenými schopnostmi, nechává je setrvávat v ustavičném strachu, protože jedině tak může ovládat místní kraj. Aby získala půdu a s ní i moc, nevyhýbá se podvodům

ani zabíjení, a - jak je v románu řečeno - zákon llana se v souladu s jejími záměry změnil na zákon Doni Bárbarý. Do charakteru této postavy tedy Gallegos vtiskl veškerá negativa, která na venkově viděl; představuje tmářství, pověřčivost a despotismus. Má ztělesňovat vlivné statkáře, kteří bez nejmenších výčitek utlačovali místní obyvatele, loupili půdu, podporovali korupci a vraždili. To je v knize naznačeno i melancholickým povzdechem, že pokud by doña Bárbara jako taková byla zničena, najdou se další.

Zároveň je ale doña Bárbara přirovnávána k samotnému llanu. Autor ji popisuje jako mužatku, která v sobě ale skrývá vnitřní krásu a sílu; nicméně dokáže být i krutá. Jak doña Bárbara, tak i divoké llano podobným způsobem utvářejí situaci ve svém okolí. Mají moc toto prostředí využívat, zničit, ale zároveň mu také dodávají jeho magickou atmosféru a osobitost. Jako příklad jejich zhoubného vlivu můžeme uvést případ Lorenza Barquera, bývalého milence Doni Bárbarý, který podlehl zvláštní kráse hlavní hrdinky, ale pak se nechal strhnout její krutostí. Při setkání se Santosem Luzardem pak říká: „Tahle země neodpouští. Také ty jsi zaslechl hlas té požíračky lidí. Uvidím tě klesnout do jejího náručí. (...) Totéž se stalo tobě; Zaslechl jsi volání. I tebe uvidím, jak padáš do jejího náručí a jak šílíš pod jejím laskáním (...) Požíračka mužů!“⁵⁹ (DB, s. 84, 86). Na začátku jeho monologu se zdá, že hovoří o savaně, ale ke konci jako by už nepopisoval zhoubný vliv přírody, ale Doni Bárbarý, která disponuje stejnou silou a nebezpečným vlivem jako divoká krajina.

⁵⁹ "Esta tierra no perdona. Tú también has oído ya la llamada de la devoradora de hombres. Ya te veré caer entre sus brazos. (...) Lo mismo ha pasado a ti.; oíste la llamada. Ya te veré caer entre sus brazos y enloquecer por una carga suya (...) ¡La devoradora de hombres!" (DB spa, s. 71,72)

Na druhé straně je ale už v prvních kapitolách jasně naznačeno, že doña Bárbara se stala despotickou bytostí vlastně v důsledku traumatických zážitků z dětství, a ačkoli v dospělosti jedná naprosto bez skrupulí a tvrdě, ve skrytu duše touží, jako ostatně asi každý, po lásce a porozumění, které není tak obtížné v ní probudit. To se stane s příjezdem Santose Luzarda, který si ji podmaní svou vnitřní silou, a který probudí v její zatvrzelé duši vzpomínky na dětskou lásku [(„(...) kdybych se potkala na své cestě s muži, jako jste vy, můj příběh by byl docela jiný.“⁶⁰(DB, s. 154)]].

Z této věty se dá také vyčíst určitá paralela mezi postavou doni Bárbary a llanem. Jak je patrné z předchozích řádků, doña Bárbara nebyla na začátku špatným člověkem, toho z ní udělala až hořká zkušenost poté, co ji zabili její velkou dávnou lásku - Adsrúbala. Spolu s ním - a také kvůli krutému zacházení ze strany mužů - zahynulo i dobro v duši hlavní hrdinky. Od té doby se toužila mužům pouze pomstít, což se jí také s pomocí její síly a kouzla osobnosti dařilo. Stalo se z ní monstrum, ona „požíračka mužů“.

Pokud však známe tuto její minulost, zdají se nám činy doni Bárbary vlastně jen logickým vyústěním předcházejících špatných zkušeností a nemůže pro nás být postavou vyloženě zápornou či bezcharakterní. Naopak, můžeme ji pochopit.

A stejným způsobem by se dala uchopit i situace ve llanu, pokud má v knize podobné vyznění jako sama doña Bárbara.

Podle Gallegose jsou oba tyto „živly“ stejně nesmírné a divoké, ale zároveň děsivé a destruktivní. Tak jako k malé doně Bárbaře, tak i ve llanu se lidé chovali špatně, na denním pořádku bylo drancování půdy a kořistnictví místních obyvatel. Díky tomu se venkov stal špatným místem pro život

⁶⁰ "(...) si yo me hubiera encontrado en mi camino con hombres como Usted, otra sería mi historia." (DB spa, s. 129)

a čeká, stejně jako doña Bárbara, na Santose Luzarda, který by v něm probudil dávné lepší já, které kdesi v krajině dřímá. Toto tvrzení může podpořit např. úryvek z knihy, ve kterém si Santos Luzardo brzy po svém návratu do llana uvědomuje, že „na savaně není všechno zlé a nepřátelské, na llanuře, zemi nevykoupené, kde miluje, trpí a čeká dobrý lid“.⁶¹ (DB, s. 43).

Na rozdíl od Doni Bárbary má Santos Luzardo v románu za úkol představovat onu civilizaci; tedy přirozeně protiklad k barbarství hlavní ženské postavy.

Ve jméně tohoto muže je jeho symbolika ještě zdvojena, neboť na ni odkazuje jak jeho křestní jméno, tak i příjmení. Křestní jméno Santos nám jistě evokuje něco svatého, tedy dobrého, bez poskvrny, veskrze pozitivního. Ani příjmení Luzardo není bez zajímavosti, neboť naznačuje španělské slovo „la luz“ čili světlo, jehož pomocí se tento muž ze všech sil snaží vymýtit ono barbarství v regionu. Toto světlo by nás taktéž mohlo dedukcí dovést až k době osvícenství, které se ve španělštině nazývá „el siglo de las luces“ (století světel). A našli bychom zde i logickou paralelu mezi povahovými vlastnostmi Luzarda a atributy tohoto myšlenkového proudu osmnáctého století, které propagovalo rozum, vědu a empirismus. A to jsou přesně ideály, se kterými Luzardo přijel na zaostalý venkov a po sledu událostí, které obnovily jeho zájem o rodné llano, se rozhodl ve jménu právě těchto vlastností zlepšit tamější poměry.

Nicméně jak již bylo řečeno v kapitole věnované postavám, Santos Luzardo, ač je ztělesněním civilizace, nezapře svůj venkovský původ, a naznačuje jisté prolínání civilizace

⁶¹ „(...) no todo era hostil en la llanura, tierra irredenta donde una gente buena ama, sufre y espera.“ (DB spa, s. 25)

a barbarství. Této charakteristice napomáhá i Luzardovo vzezření. Hned na první počátku ho vypravěč popisuje takto:

jeho vzhled a oblek prozrazují člověka městského, který dbá na svůj zevnějšek. Jako by se v jeho duchu svářily dva protichůdné city, ožívuje se jeho pyšná a klidná tvář při pohledu na krajinu výrazem nadšení a jeho živé oči zazáří, ale hned se zase jeho obočí svažuje a ústa se mu ochable křiví.⁶² (DB, s. 9-10).

Z tohoto krátkého popisu můžeme vytušit, že se v žádném případě nejedná o postavu jednodušou, a že pod slupkou městského člověka s uhlazenými způsoby dřímá venkovský, barbarský původ. To se ještě zdůrazní ve chvíli, kdy se v kapitole s názvem „Dýka ve zdi“ (La lanza en el muro) rozhodne s definitivní platností bojovat proti žalostným poměrům na venkově a vytáhne ze stěny dýku, kterou tam po rodinné tragédii zarazil Luzardův otec. Tuto dýku bychom mohli chápat jako symbol starých pořádků v kraji, které se jejím vytržením ze zdi dávají do pohybu.

„I rozhodl se vrhnout do díla s prudkostí potomků llanera od řeky Cunaviche, mužů energické rasy, ale také s ideálem člověka civilizovaného.“⁶³ (DB, s. 25).

Jak je vidět, není možné, aby Luzardo zapřel svůj venkovský původ, neboť, jak se dozvídáme z úst jednoho z honáků „llanero je llanerem do pátého pokolení“⁶⁴ (DB, s. 148).

⁶² „Su aspecto y su indumentaria denuncian al hombre de la ciudad, cuidadoso del buen parecer. Como si en su espíritu combatieran dos sentimientos contrarios acerca de las cosas que lo rodean, a ratos la reposada altivez de su rostro se anima con una expresión de entusiasmo y le brilla a mirada vivaz en la contemplación del paisaje; pero, enseguida, frunce el entrecejo, y la boca se le contrae en un gesto de desaliento.“ (DB spa, s. 8)

⁶³ „Y decidió lanzarse a la empresa con el ímpetu de los descendientes de El Cunavichero, que fue lo que aquéllos les faltó.“ (DB spa, s. 20)

⁶⁴ "Llanero es llanero hasta la quinta generación." (DB spa, s. 123)

Jak uvidíme v jedné z dalších kapitol, hodnoty civilizace barbarství se prolínají ještě více.

Další postavou, která jistě také není bez zajímavosti a má v knize nepopiratelnou symboliku je Mister Danger, Severoameričan, který přijel do Venezuely za dobrodružstvím. Tato osoba má zcela jistě znázorňovat pronikání vlivu Spojených států na území Latinské Ameriky. Jak vypravěč říká, tomuto muži se tamější krajina líbila,

protože byla barbarská jako jeho duše, vhodná pro dobyvatele, obývaná lidmi, které on pokládal za nižšího druhu, protože neměli světlé vlasy a modré oči.⁶⁵ (DB, s. 98).

V tomto úryvku je, podle mého názoru zahrnut celý autorův dojem z této situace a jeho náhled na působení Spojených států; pro lepší pochopení této záležitosti (a s ní i postavy Mistera Danger), ale také konfliktu civilizace a barbarství, bych se nyní ráda věnovala různým pohledům na tento problém v průběhu času.

5.1 Konflikt civilizace a barbarství z různých úhlů pohledu

Doña Bárbara je dílo velice komplexní, které v sobě ukrývá poměrně velké množství různých motivů, ale já bych se nyní ráda zastavila u toho snad nejdůležitějšího z nich, kterým je střet civilizace a barbarství.

Tento konflikt však není Gallegosovým výmyslem, daleko před ním už se o něm zmiňovali jiní autoři Hispánské Ameriky, které tento problém zajímal a jehož prostřednictvím se snažili určit jistou svébytnost hispánské Ameriky, popř. ji vymezit vůči evropským a severoamerickým tendencím. Navíc tento vztah severní a jižní části amerického kontinentu hraje důležitou

⁶⁵ „(...) porque era bárbara como su alma, tierra buena de conquistar, habitada por gentes que él consideraba inferiores por no tener los cabellos claros y los ojos azules.“ (DB spa, s. 84)

úlohu i v románu *Doña Bárbara*, v němž je - jak bylo předesláno výše - zastoupen postavou Severoameričana Místera Danglera. V díle je jasně vyjádřena paralela mezi touto osobou a barbarstvím. Míster Danger se tedy, stejně jako doña Bárbara stává dalším představitelem tohoto fenoménu.

Míster Danger pocházel tedy ze Spojených států, a už jeho jménem mu Gallegos přisoudil charakter pronikání severní Ameriky směrem na jih a jeho vliv na latinskoamerické prostředí. Přistěhovalci se v zemi doni Bárbarly líbilo, a také další vývoj jeho pobytu naznačuje pronikání vlivu Spojených států na území Latinské Ameriky, neboť, jak podotýká vypravěč, „lidé do něho skládali naděje a vítali ho přívětivě“⁶⁶ (DB, s. 98), ale prvotní nadšení pomalu vystřídalo zklamání, protože se ukázalo, že Američan disponuje podobnými vlastnostmi jako samotná doña Bárbara, s níž uzavíral podvodné dohody, díky nimž okrádal místní obyvatele o půdu, nebo se bavil lovem divokých zvířat. Také kolem jeho postavy, stejně jako v případě doni Bárbarly, se rozprostírá *jakési tajemství*⁶⁷ (DB, s. 98), neboť přijel do llanury následkem jisté nevysvětlitelné nespravedlnosti, která na něm byl údajně spáchána. Tento opar tajemna podněcoval pověrčivost místních obyvatel. Míster Danger se tedy usadil v zemi v domnění, že si může vzít cokoli, co si zamane, jako symbol tohoto můžeme brát i malého jaguára, kterého si Danger ochočil a „zkoušival na něm svou trvale dobrou náladu velkého a krutého děcka“.⁶⁸ (DB, s. 98). Poznámka o dětech v nás také může vyvolat asociaci čehosi pudového, instinktivního, což může, ale samozřejmě nemusí, mít souvislost s barbarstvím, kterého je Míster Danger také symbolem.

⁶⁶ „(...) se pusieron en él muchas esperanzas y se le acogió con simpatía (...)“ (DB spa, s. 84)

⁶⁷ „(...) había cierto misterio en torno a su persona.“ (DB spa, s. 84)

⁶⁸ „(...) ejercitando su perenne buen humor de niño grande y brutal.“ (DB spa, s. 85)

Nároky si dělal také na dceru Lorenza Barquera Mariselu. Velmi rychle se sžil s krajinou, ve které neplatily žádné zákony kromě práva silnějšího, a podle vzoru místních statkářů a úředníků začal zemi vysávat. Vyznění této postavy se tedy zdá být celkem jasné, stejně jako její symbolický odchod na konci knihy; ten bude ale zmíněn později.

Ale pojďme se ještě více dopodrobna podívat na tolikrát zmiňovaný konflikt mezi civilizací a barbarstvím a nyní i střet zájmů mezi Spojenými státy a zeměmi Latinské Ameriky, který byl nasnadě.

Vztah mezi Spojenými státy a Latinskou Amerikou se postupem času podstatně proměnil. Stalo se tak v důsledku snahy Spojených států, jež měly nad svým jižním sousedem výraznou hospodářskou převahu, získat dominantní postavení na celém americkém kontinentu. Stejně jako se měnil vztah těchto dvou částí světadílu, vyvíjel se i pohled na fenomén civilizace a barbarství; navíc můžeme říci, že názor na výše zmíněné protichůdné hodnoty se utvářel v závislosti na zkušenostech se Spojenými státy. Protože se téma prolínání civilizace a barbarství výrazně projevuje i v románu *Doña Bárbara*, ráda bych se nyní alespoň stručně zmínila o vývoji těchto hodnot na území latinské Ameriky v průběhu času.

Otázkou protikladů civilizace a barbarství se zabýval už v devatenáctém století argentinský politik a spisovatel D.F.Sarmiento, pro něhož civilizaci představovalo hlavní město Buenos Aires, které bylo podle tohoto muže nositelem pokroku, stejně jako vlivy přicházející ze západní Evropy, ale také ze Spojených států. Naproti tomu těžištěm barbarství byl argentinský venkov a gaučové žijící v rozlehlé pampě. Takto popsal tyto dva rozdílné pohledy na svět ve své knize *Civilizace a barbarství: Život Juana Facunda Quirogy a fyzický vzhled a způsoby života Argentinské republiky* z roku 1845. Ačkoli Sarmiento opovrhoval venkovským stylem života

a viděl v něm původce zaostalosti své země, na druhou stranu byl okouzlen magickou silou přírody; velmi podobný názor můžeme nalézt i v *Doně Bárbaře*.

Postupem času, kdy se stále více projevovala tendence Spojených států pronikat na území Latinské Ameriky, „sílil pocit příslušnosti ke kontinentálnímu společenství“⁶⁹. Proto se mnozí myslitelé pokoušeli Hispánskou Ameriku jakýmkoli způsobem vymezit oproti jejímu severnímu sousedovi, určit její podstatu. Zároveň s tím se také výrazně proměnil pohled na problém střetu civilizace a barbarství. Jak bylo řečeno výše, např. D.F. Sarmiento hledal příčiny barbarství uvnitř latinskoamerické společnosti, či lépe řečeno v její přírodě a podstatě. Oproti tomu jiní myslitelé, jako např. kubánský spisovatel a politik José Martí, na základě historické zkušenosti se silným severním sousedem, spatřovali barbarské (tedy ty špatné) hodnoty zcela jinde, a to právě v kultuře a expanzi Spojených států. Tento postoj Martí vysvětlil v eseji *Naše Amerika*, v níž jasně vymezuje dvě Ameriky - jednou z nich je Amerika Latinská, druhou ztotožnil se Spojenými státy. Jeho cílem bylo - narozdíl od Sarmienta - opustit zahraniční vzory a inspirovat se ve vlastní kultuře a svébytnosti, jakou může být např. tradice indiánská. Tento postoj je také v souladu se spisovateli regionálního románů, neboť v tomto literárním proudu je nutným předpokladem právě zájem o tradiční oblasti Hispánské Ameriky a způsob života jejich obyvatel, které v některých oblastech (jako např. v pralese) z velké většiny tvořili indiáni či míšenci indiánů a jiných etnik.

Jak můžeme vidět, náhled na konflikt civilizace s barbarstvím prošel výraznou proměnou. V Martího názorech pokračoval i uruguayský spisovatel Enrique Rodó,

⁶⁹ HOUSKOVÁ, Anna, et al. *Druhý břeh západu : výbor iberamerických esejů*, s. 14

jenž upozorňoval na rozpor mezi kulturním dědictvím a potenciálem Hispánské Ameriky a materialistickým zaměřením Spojených států. Právě ono hmotné zaměření severu pro něj znamenalo barbarství, jak je patrné z eseje *Ariel*⁷⁰. Ariel má - jako éterický duch - symbolizovat právě onen hispanoamerický duchovní potenciál. V protikladu k němu stojí postava nazvaná Kalibán, která je představitelem barbarství Spojených států. Tento Kalibán tedy ztělesňuje zlo přicházející zvnějšku; svůj ekvivalent má však podle Rodóa i uvnitř Hispánské Ameriky v podobě místních caudillů, korupce a fenoménu násilí⁷¹.

Hranice mezi civilizací a barbarstvím je tedy vnímána jako velmi tenká a prostupná.

Z výše napsaného by se mohlo zdát, že alespoň zmínění myslitelé Hispánské Ameriky se více méně domnívali, že to právě, autentické bohatství se nachází v její vlastní kulturní tradici, v přírodě a lidech, a naopak ohrožení přichází zvenku, tzn. buďto z Evropy, ale mnohem více ze strany Spojených států, neboť hodnoty těchto cizích kultur byly v rozporu s tradicemi místními.

Co se týče Rómula Gallegose a jeho názoru na tuto problematiku, po přečtení jeho *Doni Bárbar*y by se mohlo zdát, že se příliš neshoduje s předchozími autory, a to alespoň v několika ohledech. Jak z románu *Doña Bárbara* celkem jasně vyplývá, jeho autor má za to, že je potřeba nahradit zaostalost venkova, s jeho tmářstvím a poněkud „divokými“ poměry, kdy se - ostatně jako v divočině - celý kraj řídí právem silnějšího, které je ještě podporováno nevzdělaností a z toho pramenící pověrčivostí místních obyvatel; přičemž oba tyto problémy, a také řada dalších,

⁷⁰ HOUSKOVÁ, Anna, et al. *Druhý břeh západu : výbor iberoamerických esejů*, s. 65 - 77

⁷¹ HOUSKOVÁ, Anna, et al. *Druhý břeh západu : výbor iberoamerických esejů*, s. 18, 19, 20

jako např. korupce, byly výsledkem domácí tradice a způsobu života. Nabízí se srovnání Gallegose se Sarmientem, neboť hlavní hrdina si bere za příklad moderní civilizaci a pokrok, na druhou stranu ale „je zároveň okouzlen životem v necivilizované přírodě“⁷². Gallegos si bere za cíl prostřednictvím svých postav, které slouží jako symboly, na jedné straně poukázat na zaostalost domácích tradic a způsobu života, a na straně druhé vyzdvihnout hodnoty zahraniční, konkrétně evropské. V knize je i několikrát zmíněno, že se hlavní hrdina, Santos Luzardo, který je představitelem oné moderní, městské civilizace, touží přestěhovat do Evropy, protože život ve Venezuele pro něj ztrácí smysl. Naopak, jak jsem již zmínila, se Gallegos zřejmě obával pronikání Spojených států na území států hispánské Ameriky, a právě toto nebezpečí znázornil v postavě Mistera Dagera. Zde tedy můžeme pozorovat i spřízněnost s názory, např. Rodóa či Martího. Dalo by se tedy říci, že se v tomto Gallegosově románu slévá více pohledů na problém střetu civilizace a barbarství - jak strach z hrozby skryté ve vlastní zemi, tak obavy ze zahraničního vlivu.

Gallegos se podle všeho zdá být zastáncem názorů, které proudily z Evropy a vidí v nich určitou cestu pokroku. Civilizace je pro něj vzorem, a naopak zaostalé barbarství venkova by mělo být vymýceno.

Zároveň ale nezavrhuje venezuelské llano, na jehož pláních se příběh odehrává. V *Doně Bárbaře* opěvuje krásu a mohutnost savany, která někdy až nahání strach; věrně čtenáři zprostředkovává všechny tradice, slavnosti i způsob myšlení honáků. Je okouzlen tajemnou magií, která ze llana a jeho obyvatel sálá. Je, stejně jako postavy knihy, zasažen krásou a ohromující energií přírody.

⁷² HOUSKOVÁ, Anna . *Imaginace Hispánské Ameriky : hispanoamerická kulturní identita v esejích a v románech*. Vyd. 1. Praha : Torst, 1998, s. 166

Naproti tomu se jí nenechává bezvládně unášet, ale nachází v pověrách, které kolují rozlehlými pláněmi, zdroj tmářství a zaostalosti, který znemožňuje přijetí nových pokrokových myšlenek; jednoduše řečeno brání - podle Gallegose - změně k lepšímu.

V díle *Doña Bárbara* je tento protiklad civilizace-barbarství tedy naznačen dvěma hlavními postavami. Svoji symboliku má ale barbarství také v podobě Kentaura, o němž v knize mluví Lorenzo Barquero se Santosem Luzardem.

Kentaur je znamení zla, zaostalosti a celkově tedy barbarství, a jak sám Gallegos zdůrazňuje „je třeba zabít kentaura, kterého my všichni llaneři nosíme v sobě“.⁷³ (DB, s. 82). A dále „kentaur, to je životní princip. Už sto let pádí po této zemi, a bude po ní pádit dalších sto“, jak zazní z úst Lorenza Barquera: „Každou noc běží okolo. A nejenom tady; tam v Caracasu také.“⁷⁴ (DB, s. 85).

Tímto hořkým konstatováním jako by chtěl Gallegos naznačit, že problém barbarství tkví v celé společnosti, není jenom otázkou llana, ale také velkých měst, a když se vymytí v jednom koutě země, pořád bude přetrvávat v ostatních. Tento postoj trochu připomíná věčný boj dobra se zlem, který je s lidskou existencí nerozlučně spjat.

⁷³ "Es necesario matar al centauro que todos llaneros llevamos por dentro (...)" (DB spa, s. 69)

⁷⁴ "El centauro es una enteleguia. Cien años lleva galopando por esta tierra y pasarán otros cien (...) Todas las noches pasa por aquí. Y no solamente aquí; allá, en Caracas, también." (DB spa, s. 72)

5.2 Prolínání hodnot civilizace a barbarství

Jak ale bylo řečeno výše, konflikt dobra a zla, civilizace a barbarství v tomto díle je především symbolizován dvěma hlavními postavami a jejich vzájemným působením. Doña Bárbara a Santos Luzardo nejen svými jmény, ale i zasazením v celém příběhu naznačují onu rozdílnost mezi pudovostí a rozumem, která je patrná od první do poslední stránky. A jak můžeme pozorovat v průběhu děje, ačkoli se tyto dvě protichůdné tendence navzájem vylučují, bojují proti sobě, zároveň se také ale vzájemně ovlivňují a jedna bez druhé těžko může existovat. Civilizace se na počátku příběhu zdá být ztělesněním dobra, ale postupem času sám Luzardo musí vzít v úvahu, že je třeba stát se také trochu barborem, protože jedině tak může doňu Bárbaru porazit.

To dovede Luzarda k úvahám o „duchovní katastrofě, do které by ho mohla (Doña Bárbara) svrhnout, kdyby osvobodila pudy, které v něm žily⁷⁵“ (DB, s. 239). Tím je naznačeno, že sám reprezentant civilizace vidí, že v hloubi duše oním barborem je, ale snaží se tyto tendence potlačit, protože chápe, že přílišná pudovost znamená zpátečnictví, které se přece on tak ušlechtilé rozhodl vymýtit. Návratem do llanury se ale rozpomene na svůj původ a pudy, které v jeho duši dřímaly, a znova je schopen vidět její krásu a nespoutanost; propadne kouzlu ohromné krajiny.

Ale na druhou stranu vidí i hrubou sílu, kterou llano skrývá a vyvolává ve svých obyvatelích, a musí se snažit, aby v něm tato část jeho osobnosti nepřevládla. Aby ho llano nepohltilo tak, jako např. Lorenza Barquera. Nakonec ale i Santose strhne vír událostí, a posléze vražda společníka doni Barbary, Čaroděje, a Luzardo se přikloní na stranu barbarství - „A nebylo nutno s nimi bojovat se zbraní v ruce

⁷⁵ „(...) la catástrofe espiritual a que pudieran inducirlo, poniendo en libertad al impulsivo que alentaba en él.“ (DB spa, s. 201)

a s rudou svatozáří krvavého činu, aby je zničil? Což neprohlásil, že už přijímá cestu násilí, na kterou ho násilí vrhá? Teď už se nemůže vrátit⁷⁶(DB, s. 255). Stejně jako se mění Luzardo, mění se ale i hlavní hrdinka, protože Luzardo v ní probudil lásku a ta jde ruku v ruce s dobrem.

Co se týče samotného konfliktu mezi doňou Bárbarou a Santosem Luzardem, a jejich vzájemné proměny (tedy průniku civilizace a barbarství), je nutno říci, že na začátku knihy stojí tito dva jako dva naprosto odlišné světy proti sobě. Román vlastně začíná jejich střetem, i když nepřímým, protože doña Bárbara na přijíždějícího Luzarda pošle svého zvěda, který ji o něm informuje, a stejně tak - z doslechu - se Santos dozvídá pověsti, kterými je doña Bárbara opředena. Později se ale tito dva setkají a jejich rozdílné světy se začnou pomalu ale jistě ovlivňovat. Oba dva se pozvolna přibližují tomu druhému, doña Bárbara v sobě objeví hluboko zasuté vzpomínky na minulost a začne se, velmi zvolna, ale přece jen stávat lepším člověkem. Člověkem, jakým mohla být, kdyby měla jinou minulost. Naproti tomu Santos Luzardo pod vlivem divokého llana přechází na stranu divočiny a přijímá zvyky a způsob jednání doni Barbary, tedy vlastně tendence, proti nimž chtěl bojovat. Nakonec - což je podle mého názoru také velmi symbolické - obě strany pochopí, že toto není jejich poslání.

Doně Bárbaře brání v proměně v lepšího člověka její krutá minulost [(„abys byla milována od muže, jako je Santos Luzardo, nesměla bys mít minulost“⁷⁷(DB, s. 278)], Santose Luzarda od pohlčení llanem zachrání zjištění, že nebyl vrahem

⁷⁶ „¿ (...) y no era con el brazo armado y la gloria roja de la hazaña sangrienta como tenía que luchar con ellos para exterminarlos? ¿No había ducho ya que aceptaba el camino por donde el atropello lo lanzaba a la violencia? Ahora no podía volverse.“ (DB spa, s. 215)

⁷⁷ "Por ser amada por un hombre como Santos Luzardo es necesario no tener historia." (DB spa s. 236)

posla doni Bármary. Což mu připomene, že patří na onu symbolickou stranu civilizace.

Zároveň ale Luzardo pochopí, že je nutné ve své mysli uvolnit místo i pro pudovou složku své osobnosti, protože tyto dvě zdánlivě protichůdné tendence - civilizace a barbarství - se nedají od sebe oddělit. Pudy a určitá dávka barbarství mu přinesly potřebné zanícení a energii, aby dosáhl svého cíle. Tuto myšlenku mu pomůže pochopit také Marisela, kterou Luzardo vlastně převychoval v mladou ženu; učil ji podle svých ideálů civilizace, a posléze v rozhodujícím momentě vidí, že jeho snažení přineslo výborný výsledek. „Civilizační“ proces - a tady opět vidíme symboliku - neboť Luzardo si nekladl za cíl převychovat jen dívku, ale i celou krajinu, sice trval dlouho a výsledek se zdál velmi nejistý, ale nakonec dopadl ještě lépe, než Luzardo na začátku zamýšlel, neboť v postavě Marisely se nakonec spojila jak její původní povaha daná přírodou, v níž vyrostla, tak civilizované a naučené způsoby, které jí přinesly jemnost, přemýšlivost a slušnost - tedy v tomto případě základní kameny civilizačního procesu. Ale tyto „ctnosti“ byly také poháněny energií přírody, která je nevyčerpatelná a krásná. A zde opět můžeme pozorovat propojení llana a jeho obyvatel, kteří se mu v mnohém podobají.

Můžeme tedy vyčíst jisté Gallegosovo poselství, a to že nic není černobílé, a že jsou potřeba jak city, tak rozum, protože obojí je součástí naší osobnosti. Jsou neoddělitelné, stejně jako pravá a levá hemisféra mozku. Ačkoli jsou protikladné, zároveň se také podporují a jedna bez druhé funguje jen velmi těžko. Je ale potřeba nalézt určitou vyváženost mezi nimi. Tento boj mezi civilizací a barbarstvím bychom potom mohli vztáhnout na širší téma rozumu a citů, které už se nemusí týkat Venezuely a jejích tehdejších (a možná i současných) problémů, ale můžeme jej aplikovat na nějakou jinou, i zcela individuální situaci.

5.3 Symbolika přírodních živlů

Kromě symboliky, kterou můžeme vysledovat ve jménech postav, se v románu objevuje i poměrně velké množství symboliky přírodních živlů a dalších jevů, které jsou se llanem v tomto románu spjaty. Většina z nich je spojena také s pověřčivostí místních obyvatel, kteří věřili různým pověstem a pohádkám, jež se po generace v kraji tradovaly. Tyto zkazky na jednu stranu dokreslují magickou atmosféru venkova, na druhou stranu je ale možné za nimi spatřit Gallegosovu oblíbenou kritiku tmářství a nevědomosti tamějších obyvatel, kteří byli ochotni uvěřit kdejakým vyprávěním a díky této jejich důvěřivosti pak bylo snažší venkovany ovládat. Krásný příklad obojího, tedy jak symbolu tak i zmíněné pověřčivosti, se objevuje na počátku vyprávění, kdy si krátce po příchodu Santose Luzarda do llana vyprávějí jeho honáci [když „byla noc a měsíc v úplňku, a to se nejlépe vypravují příběhy o strašidlech“⁷⁸ (DB, S. 56)] o tzv. altamirském duchovi. Tímto přízrakem byl podle známé pověsti rezatý býk, nazývaný také *Papučář* (El Cotizudo). V kraji bylo totiž zvykem při stavbě nového statku pohřbít do jeho základů živé zvíře, jehož duch měl potom přinášet majitelům ranče štěstí. Navíc, pokud se někdy v budoucnu duch zvířete objevil, bylo to bráno jako veskrze pozitivní znamení. V případě Altamiry se jednalo o silného, rezatého býka. Právě toto zvíře údajně patřil jeden z Luzardových dělníků, o čemž se následně snažil přesvědčit ostatní, protože bylo zapotřebí, aby si honáci spojili příjezd Santose Luzarda s nějakým dobrým znamením a začali mu konečně důvěřovat. Postupně se ale llaneři shodli na tom, že skutečně bylo možné zahlédnout v savaně rezatého býka, který „chvíli větřil v naši

⁷⁸ „Noche de luna llena, propicia para los cuentos de aparecidos.“ (DB spa, s. 47)

stranu, potom se obrátil směrem k Miedu a zabučel (...)”⁷⁹ (DB, s. 59). Symbolickému významu tohoto *ducha rodu* (jak je mýtický býk pojmenován v názvu kapitoly) také nahrává fakt, že byl spatřen v den, kdy Santos Luzardo přijížděl do llana. Proto by se jeho zjevení mohlo vykládat jako předvěst dobrých časů, které měly do krajiny spolu s Luzardem zavítat. Ve výčtu jevů, kterým je možné přiřítat jistý symbolický význam, bych nerada opomněla tzv. bramadorský postrach, jehož jméno opět nese i název kapitoly (El espantodel „bramador“). V ní najdeme, spolu se symbolickým významem, který záhy vysvětlím, také odkaz na lidové tradice llanerů, neboť děj kapitoly se odehrává na Zelený čtvrtek, který Gallegos popisuje jako den odpočinku, během něhož se honáci pokaždé věnovali lovu kajmanů. Jeden z nich byl odnepaměti označován jako „bramadorský postrach“ (pojmenovaný podle řeky Bramadoru, v níž se usídlil, a která spadala pod území statku El Miedo), protože se ještě nikomu nepodařilo zvíře zabít ani jakkoli zranit. Díky tomu se kolem kajmana vytvořila místní pověra, která mu přisuzovala čarovné schopnosti. Navíc „bramadorskému postrachu“ za dobu jeho působení padlo za obět mnoho zvířat a lidí. Jak se v románu píše, kajman ze svého stanoviště „ovládal Arauku a její přítoky. Podnikal po nich dlouhé výpady a vracel se z nich s nacpaným břichem (...)”⁸⁰ (DB, s. 158). Jak je z úryvku patrné, kajmanův způsob obživy v mnohém připomíná kořistnické jednání doni Bárbarý a jí podobných statkářů. Mohli bychom ho tedy spolu s výše zmíněnými označit za symbol starých pořádků v savaně. Tomuto výkladu napomáhá i konec kapitoly, v němž je kajman po dramatickém zápasu konečně zabit honáky z Luzardova ranče,

⁷⁹ "Estuvo ventando para acá un rato largo y aluego se volteó para los lados de *El Miedo*, echó un pitido (...)" (DB spa, s. 50)

⁸⁰ „(...) desde allí dominaba el Arauca y sus afluentes, haciendo por ellos largas incursiones, de las cuales regresaba con la panza repleta (...)” (DB spa, s. 132)

kteří sami v tomto činu s úlevou spatřovali „konec bramadorského postrachu“ a „miedovských kouzel“⁸¹ (DB, s. 159). Obávané zvíře bylo po mnoha letech poraženo, a není náhodou, že se tak stalo po příjezdu Santose Luzarda. Navíc také smrt bramadorského kajmana naznačuje další pozitivní zjištění, a to, že se ke svému konci chýlí více jevů, které mají stejné symbolické vyznění jako toto pověstmi opředené zvíře.

Jako určitý symbol bychom také mohli brát ptáky nazývané litice, kteří podle místní pověry sloužili jako předzvěst neštěstí. Jejich pánem byl posel doni Bárbarý, jemuž se říkalo Juan Primito, zlomyslný a pověřčivý prostáček, který měl ale slabost pro Mariselu, jíž byl schopen odhalit dobré stránky svého nitra. Vytvořil kolem litic pověst, podle níž byli tito ptáci „jakýmsi ztělesněním zlých pudů doni Bárbarý“⁸² (DB, s. 132). Vše záleželo na druhu tekutiny, kterou litice napájel. Pokud se ptáci napili krve, znamenalo to, že se na obzoru rýsuje vražda, ocet měl být podle této pověry předzvěstí soudního sporu atd. Ve chvíli, kdy nesl Juan Primito Santosu Luzardovi vzkaz od doni Bárbarý, ale místo adresáta našel na statku Mariselu, varoval ji, že toho dne pily litice krev, což by se také dalo v tomto kontextu chápat jako symbol něčeho zlého, jako předtucha pohnutých událostí, které se pak skutečně stanou.

Velice názorný, ačkoli trochu odlišný symbol než ty předchozí, přináší kapitola s názvem „Krotitelé“ (Los amansadores). Ten přesně vystihuje celou myšlenku tohoto vyprávění, neboť se jedná o velmi zřetelnou paralelu mezi Luzardovou „převýchovou“ Marisely z nezvladatelné dívky v kultivovanou ženu (o němž už jsem se v souvislosti s postavou Marisely zmínila) a krocením divoké klisny Catiry,

⁸¹ „(...) el espanto del *Bramador*; las brujerías de *El Miedo*“ (DB spa, s.133)

⁸² „(...) una especie de materialización de los malos instintos de doña Bárbara“ (DB spa, s. 110)

kterou měl na starosti jeden z peónů na statku Altamira. Stejně jako Marisela, i klisna Catira byla dítětem divočiny se všemi jejími vlastnostmi, a díky tomu také obě dvě na výchovný proces - pro ně ne příliš přirozený - reagovaly. „Také Marisela se vzpínala a hrbila“⁸³ (DB, s. 126), stejně jako se vzpíná a hrbí divoký kůň. Tato paralela ale nemá být zřejmá jenom pro čtenáře románu; naprosto intuitivně ji vytušil i honák Carmelito, krotitel Catiry, když při první vyjíždce po savaně s oběma „krocenými“ - s dívkou, která už si osvojila základy civilizovaných návyků, a poslušnou klisnou, která ji vezla na svém hřbetě - podotkl směrem k Luzardovi: „Přece jen nejsme oba tak špatní krotitelé! Podívejte, jaký má Catira krok, to je má práce. A pokud jde o tu vaši...“⁸⁴ (DB, s. 131). Tento výrok by také mohl znamenat, že ani Luzardovy snahy o přeměnu zastaralého llana v lepší místo pro život nevyznívají tak docela naprázdno; naopak, pomalu ale jistě se začínají naplňovat.

Mezi další symboly románu *Doña Bárbara* můžeme zařadit také požár, který jednoho dne zachvátil pastviny náležející ke statku Altamira. Ve llanu bylo zvykem, že před bouří statkáři zapalovali ohně na svých pastvinách, aby je vyčistili od škůdců; Santos Luzardo ale na podobné pověry nevěřil, a zvolil jiný - novátorský - způsob, kterým chránil svůj dobytek. Jednoho dne se ale od ranče El Miedo přivalil nebezpečný požár, který sežehl altamirské pozemky, přičemž nebylo tajemstvím, že za vznikem požáru stáli spojenci doni Barbary. Od toho okamžiku vše nasvědčovalo tomu, že celý statek Altamira postihla smůla. Příčinou rozsáhlého požáru totiž Luzardo přišel o část svého dobytka a v nespolední řadě ztratil velké množství pastvin, které oheň

⁸³ „También Marisela tenía su "corcoveo jacheado".“ (DB spa, s. 105)

⁸⁴ "Como que somos tan malos amansadores, usted y yo. Véale el paso a la Catira, por lo que a mí me corresponde. Que tocante a la obra de usted..." (DB spa, s. 109)

sežehl. Požár jako by se stal pomyslnou zkouškou Santosových snah a zlomovým okamžikem, ve kterém se mělo ukázat, zda ve svém boji obstojí, popř. jestli bude schopen po této katastrofě pokračovat v prosazování svých úmyslů. Od nich ho navíc odrazoval i Lorenzo Barquero, když Luzardovi radil, aby si patřičný respekt a moc v oblasti zajistil pomocí násilí, protože jinou cestou to zřejmě nebude možné, neboť „V této zemi má úctu jenom ten, kdo jednou zabil.“⁸⁵ (DB, s. 166). Nepříjemnosti se netýkaly jenom Luzardových pozemků a váhání nad smyslem jeho jednání, ale také náhlé změny v chování Marisely, způsobené neopětovanou láskou k Luzardovi. Příčinou toho jako by se záměrně vzdalovala od všeho, co ji kdy její učitel vštěpoval, a zdálo se, že se opět navrácí ke svým původním barbarským návykům a touží se znovu vrátit do „svého lesa“⁸⁶ (DB, s. 168). Období těsně po požáru bylo tedy velmi složité pro všechny zúčastněné, naštěstí byli za svou vytrvalost odměněni ve chvíli, kdy po ohni, který smetl vše dřívější, se jednoho dne spustil životadárný liják, po němž vyrašily ze země „mladé výhonky“ (retoños), o kterých Gallegos mluví už v názvu kapitoly. Spolu s přírodou se vrátil do původních kolejí také život na statku.

Určitým symbolem, nebo spíše Gallegosovým ideálem budoucnosti jeho země, je potom i závěr románu. Jak pochopí doña Bárbara v poslední fázi svojí proměny: „Věci se vracejí tam, odkud vyšly“⁸⁷ (DB, s. 280). To znamená, že i zlo (ztělesněné hlavní ženskou hrdinkou) se vrátí tam, odkud vyšlo, zmizí ve žlutých vodách řeky Arauky, ze kterých pochází, a pomyslný kruh se uzavře. Místo zaostalosti nastoupí světlem prozářená cesta Santose Luzarda; tradice spojená s ušlechtilými, pokrokovými ideály, která pro Gallegose podle

⁸⁵ "En esta tierra no se respeta sino a quien ha matado." (DB spa, s. 141)

⁸⁶ "Déjame ir para mi monte otra vez." (DB spa, s. 107)

⁸⁷ "Las cosas vuelven al lugar de donde salieron." (DB spa, s. 237)

všeho znamenala příslib nadějně budoucnosti. Není možné, aby se doña Bárbara pouze vzdala svého díla, nemůže smazat své dřívější krutosti; nezbyvá jí proto, stejně jako starým pořádkům v zemi, nic jiného než ustoupit ze scény. Sama intuitivně v hloubi své „barbarské duše“ cítí, že musí odejít; už ani netouží po lásce Santose Luzarda, ale dělá jen to, co jí bylo vlastně předurčeno a k čemu ji dovedly předešlé události a proměny.

Také dělníci ze statku El Miedo už odcházejí, protože doña Bárbara (potažmo starý systém) je jiný. Když se doña Bárbara dozví, že se chystá svatba Santose a Marisely, naposledy se v ní probudí zoufalá touha po znovuzískání své dřívější moci, ale velmi brzy pochopí, že její čas už vypršel.

Dramatický, a dle mého názoru, též symbolický výjev s bezbrannou krávkou, již v močálu [„který dnes požírá“⁸⁸ (DB, s. 284), jak si sama doña Bárbara uvědomuje] zabije a stáhne do bahnitých hlubin vodní had, jako by naznačoval cestu doni Barbary, kterou její vlastní osud stáhl pod hladinu a zahubil ji.

Jak Gallegos zmiňuje dále, začaly vznikat různé pověsti o nevyjasněném zmizení „vládkyně arauckého kraje“⁸⁹ (jak byla doña Bárbara příznačně nazývána), stejně tajemném jako byl její původ. Navíc se vědělo o velkém množství zlata, které měla tato žena kdesi zakopané, a jelikož bylo jasné, že v jejím pokoji někdo kopal, přikláněli se někteří k názoru, že i s finanční zálohou odjela někam jinam, aby tam začala nový život. Jisté ale bylo, že tato záhadná postava, která přinesla do llana mnoho zlého, a byla motorem, který stále udržoval v chodu pověrčivost a strach místních obyvatel, z kraje navždy odešla.

⁸⁸ „Hoy come el tremedal.“ (DB spa, s. 242)

⁸⁹ „la cacica del Arauca“ (DB spa, s. 242)

Santos Luzardo podle svých plánů nakoupil ostnatý drát, kterým se měly řádně vymezit pozemky jednotlivých statkářů. Díky celkové změně situace i Mister Danger pochopil, že už dál nebude moci krást cizí dobytek a podmaňovat si půdu, jak se mu zlíbí, a opustil llano také. Tímto činem chtěl s největší pravděpodobností Gallegos předznamenat omezení vlivu Spojených států ve své zemi.

Zmizení doni Bárbarý a Mistera Danger způsobilo ale mnohem komplexnější proměnu, která je na poslední straně románu vystižena sdělením, že „jméno El Miedo z kraje zmizelo, a vše bylo zase jenom Altamira“⁹⁰ (DB, s. 286). Jinými slovy, skončila éra barbarství a nastoupil nový věk civilizace. Dobro zvítězilo nad zlem. V závěrečné větě, jíž se spisovatel obrací přímo na venezuelskou llanuru, říká, že zde „miluje, trpí a doufá dobrý lid“⁹¹ (DB, s. 286). Slovo *doufá*, tu podle mého názoru není bezúčelně. Mám za to, že přesně vystihuje spisovatelovy naděje, že se utopický závěr jeho románu jednou opravdu prosadí i ve skutečnosti.

⁹⁰ „(...) desaparece del Arauca el nombre de El Miedo, y todo vuelve a ser Altamira.“ (DB spa, s. 243)

⁹¹ „i (...) donde una raza buena, ama, sufre y espera!“ (DB spa, s. 243)

Závěr

Účelem této bakalářské práce bylo především shrnout proměny osobnosti Santose Luzarda a doni Bárbary a postihnout tematiku protikladu civilizace a barbarství. Do hry ale vstupuje i Bárbařina dcera Marisela. Ta je pro celé dílo neméně důležitá, neboť je možné z románu vyvodit, že v její konečné podobě autor předkládá vizi určité ideální budoucnosti své země.

Santos Luzardo a Doña Bárbara zároveň slouží jako symboly výše zmíněných tendencí - civilizace a barbarství. Ty se (spolu se vzájemným působením jejich nositelů) prolínají.

K vývoji osobnosti Santose Luzarda a doni Bárbary ale nedochází jenom na základě jejich konfrontace v průběhu vyprávění. Ke změně jejich povah a způsobu jednání došlo také proto, že si navzájem připomněli své kořeny. Santos Luzardo se díky působení majestátné přírody (mezi níž a postavou doni Bárbary můžeme v románu vystopovat určitou paralelu) pomalu rozpomíná na svůj llanerský původ a postupně se na povrch dostávají „barbarské“ složky jeho osobnosti. Touto svou proměnou Luzardo zároveň reaguje na bezpráví a zaostalost venkova, neboť pochopí, že svými „civilizovanými“ metodami nad nimi nemůže nikdy zvítězit.

Naproti tomu doña Bárbara si díky lásce k Luzardovi připomene své dětství a spolu s ním i první lásku - Asdrúbala, s jehož smrtí zemřela i její naděje na lepší život. Ta nyní znovu ožila, a doña Bárbara se pomalu začíná měnit v lepšího člověka.

V závěru románu se ale Santos Luzardo vrací ke svým dřívějším hodnotám. Na tom má zásluhu Marisela, kterou on předtím „převychoval“ z divoké dívky v kultivovanou ženu a ta mu nyní pomáhá nalézt cestu ze sítě barbarství.

Luzardo znovu nachází své dřívější hodnoty civilizace; zároveň ale zjišťuje, že musí ke své čistě rozumové povaze přidat i emoce a určitou dávku pudovosti, aby dosáhl harmonie. Tento závěr podle mého názoru naznačuje prostupnost a neoddělitelnost hodnot civilizace a barbarství, které jsou zakořeněny v lidské duši.

Pro lepší souvislost jsem se pokusila zmapovat alespoň v bodech vývoj pohledu na problematiku civilizace-barbarství očima několika hispanoamerických myslitelů a srovnat jejich názory s Gallegosovými. Podle mého mínění může být jeho postoj určitou syntézou myšlenek jeho předchůdců.

Na jednu stranu je Gallegos zastáncem evropských vlivů, v nichž vidí inspiraci pro zlepšení situace ve své zemi. Na druhou stranu se ale v díle objevuje i důležitá postava Mistera Dagera, která má představovat pronikání vlivu Spojených států na území Latinské Ameriky, a v níž Gallegos vidí určitou hrozbu. Zlo (barbarství) ale spisovatel spatřuje i uvnitř vlastní země - v její zaostalosti, v nevzdělanosti a pověřčivosti místních obyvatel, kteří se pak snáze stanou obětí vlivných statkářů, jež v románu zastupuje doña Bárbara. Důkazem tohoto zakořeněného barbarství může být např. Kentaur, o němž mluví Luzardo s Lorenzem Barquerem.

Je ale nutné poznamenat, že Gallegos vidí i kladné stránky své země - žasne nad krásou a silou venezuelského llana a obdivuje kouzlo drsného života honáků.

Podle mého mínění z díla plyne, že spisovatelova vize harmonické budoucnosti by měla obsahovat jak zmíněné evropské vzory, jež vyznává Santos Luzardo (tj. rozum, kultivovanost atd), ale navíc i určitou dávku energie a pudovosti, kterou čerpá z místní tradice. Díky tomuto závěrečnému vyznění je patrné, že jedním ze záměrů autora bylo poukázat na nedostatky soudobé venezuelské společnosti, tak jak je

Rómulo Gallegos viděl, a naznačit ideální cestu k jejich nápravě.

Résumé

V mé bakalářské práci jsem se věnovala dílu venezuelského spisovatele Rómula Gallegose *Doña Bárbara*.

V první kapitole („Život Rómula Gallegose a vznik románu *Doña Bárbara*“) jsem se pokusila alespoň stručně postihnout životní dráhu tohoto autora a také popsat nejdůležitější události, které ovlivnily vznik jeho zřejmě neznámějšího románu *Doña Bárbara*.

Spíše než na Gallegosův osobní život jsem zaměřila pozornost na jeho literární kariéru, ačkoli vzhledem k faktu, že jeho postoje a názory (především na soudobou venezuelskou společnost) se velice často promítají do spisovatelova díla, bylo podle mého názoru nutné zmínit také některé zásadní informace z jeho života (mám na mysli především Gallegosovu politickou dráhu.)

Literární začátky Rómula Gallegose jsou spojeny s časopisy *La alborada* a *El cojo ilustrado*. Sloužily mu jako prostředek pro vyjadřování názorů a komentování nedostatků ve společnosti, přičemž mezi největší překážky pokroku patřil podle Gallegose nekvalitní vzdělávací systém. Později mu vycházejí první romány (např. *Reinaldo Solar* či *La trepadora*) a v roce 1927 začíná Gallegos pracovat na románu *Doña Bárbara*. Inspirací pro toto dílo mu byl osmidenní pobyt na ranči u městečka San Fernando de Apure, kam původně přijel načerpat nezbytné poznatky pro jiný - rozpracovaný román. Ovšem lidé, s nimiž se na statku setkal, jejich zvyky a zkazky ho ovlivnily natolik, že opustil původní román a začal psát *Doñu Bárbaru*, své stěžejní dílo, které se dočkalo i několika filmových zpracování.

K dalším románům, které bych chtěla v souvislosti s Rómulo Gallegosem zmínit, patří např. *Canaima* či *Pobre negro*.

Za pozornost jistě stojí i Gallegosova politická kariéra, která byla završena roku 1949 funkcí prezidenta republiky,

bohužel ale netrvala dlouho a Gallegos byl o devět měsíců později sesazen vojenským převratem.

V dalších kapitolách mé práce jsem se věnovala ději a hlavnímu tématu románu, kterým je střet a prolínání civilizace a barbarství, dále kritika poměrů ve společnosti a snaha autenticky vylíčit atmosféru llana a života v něm. Protiklad civilizace a barbarství jsou v románu znázorněny prostřednictvím dvou hlavních postav, despotické statkářky doni Bárbarý (jakožto zástupkyně barbarství) a Santose Luzarda - kultivovaného muže přijíždějícího z hlavního města - jenž si s sebou přináší hodnoty civilizace, které se rozhodne na zaostalém venkově prosadit. Charaktery těchto dvou postav ale nejsou jednoznačné a tím, že se setkají, se pomalu ale jistě začnou jejich hodnoty prolínat.

Na jejich proměnu, která má příčinu ve vzájemném působení obou postav (je potřeba poznamenat, že v tomto okamžiku vstupuje do hry také dcera doni Bárbarý - Marisela), jsem se zaměřila v další kapitole. Doña Bárbara se pod vlivem lásky k Santosu Luzardovi začíná měnit v lepšího člověka a chce opustit své staré „barbarské“ zásady, a Santos Luzardo se naopak působením rozlehlé krajiny, kde vládne bezpráví, pozvolna stává „barbarem“. Dcera doni Bárbarý Marisela projde také významnou proměnou, na níž má zásluhu Luzardova výchova - z divoké dívky se stane kultivovanou ženou.

Dalším důležitým prvkem, jenž můžeme v díle vystopovat, je symbolika jmen a přírodních živlů. Ta má v románu své důležité místo a slouží jako vhodný prostředek pro vyjádření spisovatelových postojů. Tato symbolika - především co se jmen dvou hlavních postav týče - je celkem průhledná. Doña Bárbara už svým jménem evokuje něco barbarského, divokého; naproti tomu ve jménu Santo Luzardo bychom zřejmě hledali atributy jako dobro, rozum a kultivovanost, což jsou také skutečně jeho povahové vlastnosti, s nimiž se rozhodl jít

do boje proti žalostné situaci na venkově. Je ale pravda, že Santos Luzardo má ve llanu kořeny, neboť odtamtud pocházela jeho rodina, a v průběhu děje můžeme pozorovat, jak se v něm jeho původ začíná probouzet, a jak se Luzardo mění působením pobytu v divokém kraji. Doña Bárbara naproti tomu objeví díky Luzardovi své lepší já (jeho přítomnost jí připomene vzpomínky na dětství a spolu s nimi naději na nový život) a je ochotna se změnit. Zdá se, jako by si tito dva v průběhu vyprávění pomalu ale jistě měnili své role.

V závěru knihy ale jak Luzardo tak doña Bárbara dospějí ke zjištění, že toto není jejich poslání; doña Bárbara uzná svou porážku a z kraje odchází, Santos Luzardo ovšem pochopí, že je nutné přijmout do své povahy i trochu barbarství a emocí, pudovosti, aby mohl žít vyvážený život. Dojde k závěru, že hodnoty civilizace a barbarství nemohou být zcela odděleny, ale naopak existují spolu a doplňují se. Tomuto střetu a průniku dvou hlavních postav a jejich tendencí jsem se věnovala v podkapitole „Prolínání hodnot civilizace a barbarství“.

Pro úplnost jsem se pokusila v krátkosti shrnout také vývoj pohledu na problematiku konfliktu civilizace a barbarství očima různých latinskoamerických myslitelů (Sarmiento, Rodó, Martí) v průběhu času. Ta se vyvíjela především s přihlédnutím k historickým okolnostem.

Symbolika přírodních živlů je v románu neméně důležitá a pomáhá Gallegosovi lépe znázornit některé důležité jevy v románu. Např. požár, který zachvátil llano a přinesl s sebou potíže, byl také pomyslnou zátěžovou zkouškou pro Santose Luzarda a jeho „civilizační snahy“, nebo duch legendárního býka spatřený jedním z honáků bychom mohli chápat jako předzvěst obratu k lepšímu, který se měl po Luzardově příjezdu pomalu ale jistě prosazovat.

Podobné symboliky je ale v díle mnohem více. Symbolické ladění má i utopický závěr románu, kdy doña Bárbara, která

pochopila, že nestačí, aby se změnila v lepšího člověka, protože nemůže popřít svou minulost a není tak možné, aby začala nový život, odchází. A jelikož je tato žena v díle představitelkou i celkového bezpráví a zaostalosti ve společnosti, je touto symbolickou událostí naznačeno i Gallegosovo přání odchodu starých „barbarských“ pořádků a naznačen začátek nové éry civilizace.

Abstract

As a subject of my thesis I chose The persons in the Rómulo Gallegos's novel *Doña Bárbara*.

At the beginning I focused on fundamental information about the life of the Venezuelan writer Rómulo Gallegos. In this case I found it necessary to mention the personal life of the author, because (due to the fact that Gallegos was also a politician) there is a parallel between his opinions on the situation in his country at that time and his literary work. And *Doña Bárbara* is not an exception.

Additionally, I tried to describe the creation of this novel. Gallegos started to write it after a short visit of the Venezuelan countryside which had a huge influence on him. This affection can be also seen in the novel.

In the next topic of my thesis I wanted to explain the antithesis civilization-barbarism. It belongs to the most important themes of the book and, obviously, the head characters (Santos Luzardo and doña Bárbara) can be understood as representatives of this contrast. Luzardo belongs to the side of the civilization and doña Bárbara is an exponent of the second phenomenon. These two tendencies (personalities) seem extremely different at the beginning of the story, but then - slowly but surely - they start to evolve and (what is more important, in my opinion) also to resemble each other. This change of attitude and the approximation to the role of the other character can serve us as a proof of the penetrability of the values civilization a barbarism which - according to my opinion - is one of the essential ideas that Gallegos wanted to suggest.

Finally, I would like to mention the presence of a symbology which can be found in the names of the persons as well as in the possible meanings of other phenomena.

Resumen

Como el tema de mi trabajo elegí Los personajes en la novela de Rómulo Gallegos *Doña Bárbara*.

Al principio, presenté una información básica de la vida personal del autor y además mencioné brevemente rasgos esenciales de su obra. Según mi opinión, en el caso de este escritor es necesario describir al menos sucintamente su vida, porque aparte su carrera literaria, Gallegos era también político (además, bastante exitoso). De su obra podemos intuir que él usaba sus novelas como medios de comunicar sus opiniones personales sobre la situación en Venezuela de aquel tiempo; a través de su obra Gallegos critica algunos de los defectos de la sociedad.

Seguidamente, me parecía conveniente explicar brevemente el origen de la novela *Doña Bárbara*. Antes de empezar a escribir esta obra, Gallegos pasó una semana en el llano Venezolano, y aquella estancia le trajo una inspiración inesperada. Sus recuerdos del llano, los campesinos que encontró allí y la gente de la que oyó narrar, se reflejan auténticamente en *Doña Bárbara*.

Entre los temas esenciales, que es imprescindible destacar, pertenece la dicotomía civilización-barbaridad. Este fenómeno está incluido por ej. en los caracteres de los protagonistas doña Bárbara y Santos Luzardo. Santos Luzardo, como un hombre culto e intelectual, propaga las ideas de la "civilización"; en el contrario, el carácter de doña Bárbara contiene rasgos de la barbaridad. Como evoluciona el argumento de la novela, estas dos tendencias se influyen cada vez más y los dos personajes "se contagian" de los atributos de su oponente. En mi criterio, este hecho sirve como una prueba de la permeabilidad de la dicotomía civilización-barbaridad.

La novela *Doña Bárbara* por supuesto ofrece otros motivos y posibles explicaciones (entre ellos pertenece por ej. la simbólica en los nombres de los personajes y en algunos de los elementos que aparecen en el relato), pero (desde mi punto de vista) lo más importante planteé en el texto anterior.

Seznam literatury

Seznam bibliografických záznamů

1. ANDERSON IMBERT, Enrique; SOARES AMORA, Antonio . *Dějiny literatur Latinské Ameriky* . Praha : Odeon, 1966 . 665 s. přeložil Josef Forbelský [et al.] ; úvod napsal Kamil Uhlíř [et al.].
2. GALLEGOS, Rómulo. *Doña Bárbara*. 3. vyd., v Odeonu 1. Praha : Odeon, 1971. 292 s. ze špan. přel. a vysvětlivkami opatřil Václav Čep ; doslov naps. Inge Kejzlarová
3. GALLEGOS, Rómulo. *Doña Bárbara*. Caracas : Biblioteca Ayacucho, 1977. 380 s. prólogo Juan Liscano, notas y cronología Efrain Subero.
4. GALVEZ ACERO, Marina . *La novela hispanoamericana : hasta 1940*. Madrid : Taurus Ediciones, 1991. 180 s. ISBN 84-306-0213-5.
5. HOUSKOVÁ, Anna . *Imaginace Hispánské Ameriky : hispanoamerická kulturní identita v esejích a v románech*. Vyd. 1. Praha : Torst, 1998 . 205 s. ISBN 80-7215-069-3.
6. HOUSKOVÁ, Anna, et al. *Druhý břeh západu : výběr iberoamerických esejů*. Praha : Mladá fronta, 2004. 371 s. ze špan. a port. orig. přel. a vysvětl. naps. Alexandra Berendová, Šárka Grauová, Mariana Housková, Pavla Lidmilová, Martina Mašínová, Kateřina Mašková, Petr Pšenička, Klára Schirová, Anna Tkáčová, Emil Volek ; vybr., překlady rev. a bibliogr. sest. Anna Housková ; graf. upr. Libor Hofman.
7. MELO, Fabian Enrique . *Rómulo Gallegos: Doña Bárbara : Con introducción y antecedentes, aspectos generales, sinopsis, comentario y análisis guiado, autoevaluación y sugerencias bibliográficas*. Mexico : Fernandez, 1986 . 61 s. ISBN 968-416-725-3.
8. OPATRŇY, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha : Libri, 1998 . 841 s. ISBN 80-85983-42-7.
9. OVIEDO, José Miguel . *Historia de la literatura hispanoamericana : Postmodernismo, Vanguardia, Regionalismo*. Madrid : Alianza Editorial, 2001 . 583 s. ISBN 84-206-4719-5.
10. SAMBRANO URDANETA, Oscar . *Ediciones La Casa de Bello : Coleccion Juvenil 2 : Romulo Gallegos*. Místo vydání : Nakladatelství, 1985. 136 s. ISBN 98-02140007.